

# ENNEN NÄKYMÄTTÖMÄT

NAISAKTIVISTIEN TOIMINTAKOKEMUKSIA SETAN ALKUAJOILTA

Ilse Manner

Joensuun yliopisto

Yhteiskuntapolitiikan laitos

18.7.2002

## Sisällys

<b>1 Johdanto</b>	1
1.1 Tutkimustehtävän tausta ja tutkimuksen kohde	3
1.2 Tutkimuskentän monipuolisuus ja tutkijan paikantuminen	5
1.3 Tutkimuskohdetta tarkentavat määritelmät	7
<b>2 Johtopäätösten materiaali, suhtautuminen ja näkökulma aineistoon</b>	9
2.1 Suhtautuminen aineistoon	9
2.2 Käytetty menetelmä ja kerätty aineisto	14
2.3 Postfeministinen näkökulma	19
<b>3 Suomalaisen seksuaalivapautusliikkeen alku 1968-1974</b>	23
<b>4 Naiset äänessä</b>	29
4.1 Aineiston käsittely	29
4.2 Naisaktivistit ryhmäkuvassa	30
4.3 Naisaktivistit lähikuvassa	32
4.3.1 Elisa	32
4.3.2 Taina	37
4.3.3 Anna	42
4.3.4 Kirsi	46
4.3.5 Seija (ja Susanna)	51
<b>5 Kokemusten kertoma</b>	56
5.1 Aktivoituminen: itsensä oivaltaminen edellytyksenä	57
5.2 Naisten toiminta ja asema	60
5.3 Naisaktivistien suhde feminismiin	63
5.4 Käden jäljet, vaikeudet ja lähdöt	65
<b>6 Tutkielma perspektiivissä</b>	68
<b>Lähteet</b>	<b>70</b>
Liite 1	
Liite 2	
Liite 3	

# 1 Johdanto

Suomessa pisimpään toiminut\* seksuaalisten vähemmistöjen etujärjestö, Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry, perustettiin toukokuussa 1974. Se on kansainvälisesti tarkasteltuna harvinaisuus seksuaalisten vähemmistöjen etujärjestöjen joukossa, sillä miehet ja naiset, homot ja lesbot, ovat pysyneet samassa järjestössä sen alusta lähtien.

Setan periaateohjelmaan (Seta-lehti 2/76), josta järjestön tuolloinen johto pääsi yksimielisyyteen Urjalan seminaarissa vuonna 1976, kirjattiin myös sukupuolisen tasa-arvoisuuden periaate. Järjestöllä on ollut toimintakautenaan tasamäärä naisia ja miehiä puheenjohtajina (6 naista ja 6 miestä), joten sen voisi tässä mielessä ajatella toteuttaneen esimerkiksi sukupuolisen tasa-arvoisuuden periaatetta.

Kansainväliset homo –ja lesbotutkimuksen tekijät ovat teoksissaan tuoneet julki lesbojen vaikean aseman suhteessa sekä seksuaalivapautusliikkeeseen että naisliikkeeseen 1960-1970 –luvuilla. Suurimmassa osassa länsimaita onkin käynyt niin, että lesbot suuntautuivat enemmän naisliikkeeseen, ja sanoutuivat totaalisesti irti yhteistoiminnasta miesten kanssa. Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry :n alkuaikojen naisaktivistien kokemukset toiminnastaan liikkeessä ovat toistaiseksi olleet varsin koskematon alue. Tässä tutkielmassa he kirjoittavat suomalaisen seksuaalivapautusliikkeen historiaan osan omasta luvustaan.

Tutkielmani juoni etenee tutkimusasetelman esittelystä luvussa yksi, aineiston ja käyttämäni menetelmän ja teoreettisten lähtökohtieni erittelyyn luvussa kaksi. Luvussa kolme käsittelen suomalaisen seksuaaliva-

---

\* Vuonna 1968 perustettiin Suomeen ensimmäinen seksuaalisten vähemmistöjen etujärjestö, Psyke ry, jota käsittelen tarkemmin luvussa kolme.

pautusliikkeen syntyhistoriaa ja SETA ry:n perustamista. Luvun neljä olen varannut naisaktivistien kokemusten tarkastelemiselle. Luvussa viisi kokoan ja käsittelen aineistoani teoreettisemmalla tasolla tarkastelllessani millaisia johtopäätöksiä aineistoni ja analyysini puoltavat. Luvussa kuusi keskustelen tutkimukseni annista, esitän arvioni tutkielmani yhteiskuntatieteellisestä merkityksestä sekä kiitän minua auttaneita tahoja ja yksilöitä.

Huolimatta siitä, että tutkielmani ote on kyseenalaistava ei tarkoitukseni ole vähätellä yhteistoiminnan hyötyjä tai tällä tavoin aikaansaatuja vaikutuksia, joista viimeisimmän [lakiehdotus samaa sukupuolta olevien oikeudesta virallistaa parisuhteensa\*] eduskunta hyväksyi 28.9.2001 ja se astui voimaan maaliskuun 2002 alusta. Tieteen tehtävä on kuitenkin kyseenalaistaa näennäisyyksiä ja monipuolistaa kuvaamme maailmasta, siihen tämäkin tutkielma tähtää.

---

\* Edellisellä sivulla mainitussa Setan periaateohjelmassa oli myöskin jo kirjattuna vaatimus samaa sukupuolta olevien oikeudesta virallistaa parisuhteensa. Yhdistys suhtautui kuitenkin kriittisesti ydinperheideologiaan ja periaateohjelmaan kirjattu perhekäsitys onkin ydinperheen käsitettä laajempi.

## 1.1 Tutkimustehtävän tausta ja tutkimuksen kohde

Seksuaalivapautusliikkeen alusta lähtien monien maiden lesbot havaitsivat olevansa vähemmistössä. Homoseksuaaliset miehet olivat yliedustettuina liikkeessä ja usein kiinnostuneempia omasta vapautumisestaan kuin naisten asemaan liittyvistä monitasoisemmista kysymyksistä. Miesten ei ollut välttämätöntä kyseenalaistaa samoja sosiaalisia olosuhteita kuin naisten, kuten esimerkiksi samoja työnsaantimahdollisuuksia tai naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. (Adam 1987, 92.)

Seksuaalivapautusliikkeessä toimiminen ei sinänsä automaattisesti merkitsisi naisten aseman parantumista, sen havahtuivat länsimaalaiset lesbot pian huomaamaan ja monet kokivat samoihin aikoihin syntyneen naisten vapautusliikkeen aatepohjan tarjoavan toimivampaa mahdollisuutta heidän oikeuksiensa ajamiseen. Ryan tiivistää kuitenkin osuvasti lesbojen tilanteen 1960-1970-luvuilla: ”Heitä [lesboja] kohtasi homomiesten keskuudessa soviniismi ja naisten vapautusliikkeessä hiljaisuus” (1992, 49).

Heteroseksuaaliset feministit eivät aivan ensi vaiheessa olleet siis valmiita ottamaan avosylin vastaan lesboja kanssasisariaan, sillä he eivät halunneet liikkeen leimautuvan lesbojen liikkeeksi. Lesboille feminismi esimerkiksi Yhdysvalloissa joka tapauksessa oli ehdottoman tärkeä, ja monessa tapauksessa he antautuivat asialleen täysin, ja kritisoivat heteroseksuaalisia feministejä ”vihollisen kanssa makaamisesta”. Feminismi mahdollisti lesboille positiivisen ja normaalin minä-kuvan muodostamisen, kun he yhä enenevässä määrin tapasivat toisiaan feministisen liikkeen kautta. (Cruikshank 1992, 152-153.)

Positiivisen ja normaalin minä-kuvan muodostamisen tärkeys tulee ilmi sitä kautta, että 1960-1970 –luvuilla lähes ainoa tiedonlähde [psykiatrian oppikirjat] määritteli homoseksuaalisen sukupuolisen kiinnostuksen kautta linjan häiriintyneeksi, perverssiksi ja sairaaksi käyttäytymiseksi (Stålström 1997, esim. 207). Nämä edellä esitetyt lesbojen kokemukset kuvaavat ennen kaikkea yhdysvaltalaista tilannetta. Ne kuitenkin osoittavat ja selventävät tämän tutkielman tekemisen tarpeellisuutta.

Koen mielenkiintoisena lähestyä Suomen kansainvälisesti harvinaista tilannetta miesten ja naisten yhteisestä seksuaalisten vähemmistöjen etujärjestöstä juuri naisten kautta, koska länsimaissa tehdyt tutkimukset edellä mainitulla tavalla osoittavat lesbojen vaikean tilanteen suhteessa sekä seksuaalivapautusliikkeeseen että naisliikkeeseen. Tutkielmassani pyrin selvittämään Setan alkuaikojen aktivistinaisten kokemuksia seksuaalivapautusliikkeessä toimimisesta. Tutkimuskysymykset, joiden kautta ilmiötä lähestyn ovat seuraavanlaisia:

- millainen haastateltavieni aktivoitumisprosessi oli?
- millainen kokemus heillä on naisten toiminnasta ja asemasta Seta ry:ssä?
- millainen suhde heillä oli/on feminismiin?
- millaiseksi he arvioivat oman roolinsa liikkeessä?

## 1.2 Tutkimuskentän monipuolisuus ja tutkijan paikantuminen

Homo –ja lesbotutkimuksen kenttä on monimuotoinen, monitieteellinen ja sen asema on monessa maassa marginaalinen. Oma tutkimukseni liittyy homo –ja lesbotutkimuksen tieteenalaan, koska sen kohteena ovat seksuaalivapautusliikkeessä toimineet naiset. Lähestyn ja problematisoin kohdettani kuitenkin yhteiskuntatieteiden hyväksymien lähtökohtien kautta, koska homo –ja lesbotutkimusta yhdistää ennen kaikkea tutkimuskohde, eivätkä niinkään jaetut teoreettiset tai metodologiset lähtökohdat.

Pohjimmiltaan homo –ja lesbotutkimuksen yhdistävin tekijä on ”standpoint”-perspektiivi: se on kehittynyt tietystä asemasta ja tietystä kulttuurista, joka on sitoutunut selvittämään yhteiskunnan asenteellisuutta homoseksuaaleja kohtaan ja homoseksuaalien asemaa yhteiskunnassa. Parhaimmillaan homo –ja lesbotutkimus pyrkii kyseenalaistamaan ja problematisoimaan heteroseksuaalisen yhteiskunnan annettuja totuuksia. (Weeks 2000, 9.) Homo –ja lesbotutkimuksella on siis paljolti yhteneväinen lähtökohta naistutkimuksen kanssa tässä kriittisyydessä.

Tässä tutkielmassa olen vienyt kriittisyyden ja kyseenalaistamisen asetta pidemmälle, koska tarkastelen naistutkimuksellisesta motivaatiosta käsin suomalaisessa seksuaalisten vähemmistöjen etujärjestössä toimineiden naisten asemaa järjestön sisällä. Tutkielmassani on siis feministis-emansipatorinen orientaatio tässä mielessä ja koska luen itseni fenomenologisesti suuntautuneiden tutkijoiden joukkoon olen heidän kanssaan samaa mieltä siitä, että ihmistutkimuksessa emansipatorisen intressin tulisi olla lähtökohtana (Lahtinen 1992, 33). Tästä huolimatta hallitsee ajatteluni aito pyrkimys tieteellisyyteen. Fenomenologisesti

suuntautuneena tutkijana en kuitenkaan ymmärrä tieteellisyydellä samaa kuin objektiivisuudella, mutta tätä seikkaa käsittelen tarkemmin kappaleessa 2.2.

Homo –ja lesbotutkimuksen alaan liittyvää tutkimusta tehdään esimerkiksi sosiologiassa, poliittisessa historiassa, yhteiskuntapolitiikassa, psykologiassa, oikeustieteessä, kulttuurin tutkimuksessa, naistutkimuksessa ja sosiaalipsykologiassa (luettelo ei ole tyhjentäväksi tarkoitettu). Jokainen tieteenala lähestyy homo –ja lesbotutkimusta omista teoreettisista ja metodologisista oletuksistaan käsin, ja problematisoi sellaisia kysymyksiä suhteessa seksuaalisiin vähemmistöihin, jotka on mahdollista ratkaista kyseisen tieteenalan hyväksymin välinein.

Yksinkertainen esimerkki tästä on psykologian keskittyminen yksilön mieleen ja siinä tapahtuviin yksilön sisäisiin prosesseihin, ja yhteiskuntatieteiden keskittyminen yksilön ulkoiseen toimintaan yhteiskunnassa ja sen yksilöllisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin.

Alfred Kinsey teki ensimmäiset klassikon aseman saaneet yleisyystutkimuksensa miehen ja naisen seksuaalisuudesta jo 1940 –ja 1950 –luvuilla\*. Näillä teoksilla on ollut merkittävä vaikutus ihmisten seksuaaliseen itseymmärrykseen ilmestymisestään lähtien (Stålström 1997, 151). Tietyissä mielessä niiden voidaan argumentoida olevan homo –ja lesbotutkimuksen esivanhempia. Yhdysvaltalainen tutkimus on homo –ja lesbotutkimuksen piirissä ollut johtoasemassa Kinseyn ajoista lähtien (Schuyf & Sandfort 2000, 221).

---

\* Teosten nimet olivat: ”Sexual Behaviour in the Human Male” (1948) ja ”Sexual Behaviour in the Human Female” (1953).



Homo –ja lesbotutkimuksen varsinaisena synty tieteenalana ajoittuu 1960-1970-luvuille, toisin sanoen samaan ajanjaksoon kuin seksuaalivapautusliikkeiden synty. Voitaisiin sanoa, että homo –ja lesbotutkimus sai alkunsa seksuaalivapautusliikkeen piirissä, jonka kautta se institutionalisoitui yliopistoihin (Weeks 2000, 1). Suomessa homo –ja lesbotutkimusta ei ole olemassa ”oppituolina”, mutta tämä ei tarkoita etteikö homo –ja lesbotutkimusta tehdä maassamme. Suurin osa Suomessa tehtävästä tähän tieteenalaan liittyvästä tutkimuksesta tapahtuu yhteiskuntatieteiden ja naistutkimuksen piirissä. Suomalaisia tämän alan tutkijoita ovat mm. Kati Mustola, Marja Kaskisaari, Jukka Lehtonen, Jan Löfström, Olli Stålström ja Jussi Nissinen\*.

### 1.3 Tutkimuskohdetta tarkentavat määritelmät

Naisaktivisteiksi tässä tutkimuksessa määrittyvät ne naiset, sukupuoli- ja suuntautumisesta riippumatta, jotka ovat olleet Seta ry:n toiminnassa julkisesti mukana jollain tai kaikilla seuraavista tavoista: istuneet hallituksessa, kirjoittaneet omalla nimellään erilaisiin julkaisuihin vastineita tai kirjoituksia, vetäneet erilaisia ryhmiä ja esiintyneet medioissa Setan edustajina. Sukupuolisen suuntautumisen problematiikan pohdinta suhteessa yhteiskuntaan, tässä tapauksessa lesbouden, jää tutkielmasani vähemmälle huomiolle. Tähän on syynä se, että naisten kokemukset roolistaan ja asemastaan SETA:ssa eivät problematisoidu sen vuoksi, että he ovat lesboja, vaan koska he ovat naisia.

Vaikka tässä tutkielmassa hairahdun hetkittäin kenties puhumaan Setasta seksuaalivapautusliikkeen synonyymina, ne eivät ole yksi ja sama asia, vaikka seksuaalivapautusliike Suomessa hyvin pitkälle henkilöi-

---

\* Luettelo suomalaisista tutkijoista ja suomalaisesta alan kirjallisuudesta löytyy Nissisen ja Stålströmin kokoamana teoksesta ”New Views on Sexual Health. The Case of Finland” (toim. Lottes & Kontula 2000, s. 119-139).

tyykin Setaan ja sen aktivisteihin. Seksuaalivapautusliike on paljon laajempi käsite kuin yhden järjestön tutkiminen antaa ymmärtää. Luvussa kolme, jossa käsittelen nimenomaan suomalaisen *seksuaalivapautusliikkeen* ja Setan syntyä, esittelemäni ensimmäiset sukupuolisten vähemmistöjen asemaan huomiota kiinnittäneet ryhmät ovat Suomessa jo olleet seksuaalivapautusliikkeen aatteellisen lipun alla.

## 2 Johtopäätösten materiaali, suhtautuminen ja näkökulma aineistoon

Tämä luku jakaantuu kolmeen osaan. Käsittelen ensin valitsemaani teoreettista viitekehystä, joka määrittää suhtautumistani koko tutkimusprosessiin ja tutkimusasetelman rakentamiseen. Toiseksi käsittelen aineiston keräämistä, riittävyttä ja luotettavuutta. Kolmanneksi käsittelen sitä teoreettista näkökulmaa, joka on määrittänyt suhtautumistani aineistoon sen analysointivaiheessa eli niitä vaatimuksia tai edellytyksiä joita se asettaa tavalle, jolla ymmärrän aineistoani.

Teoreettinen näkökulmani on siis tässä tutkielmassa kaksijakoinen. Toisaalta tutkielmassani on postfeministinen lähtökohta ja toisaalta fenomenologinen lähtökohta. Olen jakanut näiden käsittelyn kahteen kappaleeseen ja erottanut ne ajatuksellisella tasolla kysymyksiksi suhtautumisestani aineistoon (fenomenologia) ja näkökulmastani aineistoon (postfeminismi).

### 2.1 Suhtautuminen aineistoon

Tutkimuksellisia lähtökohtiani rajaa fenomenologiaksi kutsuttu teoreettinen viitekehys. Itse ymmärrän sen tapana suhtautua aineistoon koko tutkimusprosessin kuluessa: aineiston keruusta analyysiin. Fenomenologian filosofisia lähtökohtia käsitteli ensimmäisenä Edmund Husserl (Jary & Jary 1991, 467). Hänen perustamallaan fenomenologisella liikkeellä oli lähtökohtanaan se, että on aloitettava asioista ja ongelmista (Husserl 1995, 10). Husserlille fenomenologia oli oikeanlainen oppi subjektiivisuudesta. Hänen mielestään tiede kulki harhaan siinä, että siinä pyritään objektivimaan asioita, jotka eivät ole objektivoitavissa.

Objektiivinen ihmistiede näyttäytyy mahdottomana, sillä siinä objektiivisuutta sovelletaan perusolemuksestaan toisenlaiseen, subjektiiviseen eli ihmiseen. (Husserl 1995, 16.)

Itse lähdin rakentamaan tätä tutkielmaa ja sen tutkimusasetelmaa edellä mainitulla tavalla, vaikka en aluksi tiennytkään tarpeeksi fenomenologiasta, että olisin saattanut ajatella lähestymistapani olevan tieteenfilosofisesti perusteltavissa. Päinvastoin kamppailin pitkään ”teorian löytämisen” kanssa. Eräs pro gradu –tutkielman tarkoitus lienee kuitenkin juuri siinä, että saa mahdollisuuden itse oivaltaa ja pohtia tutkimuksensa kannalta merkitykselliset ratkaisut. Omassa tapauksessani palkitsevinta oli oivallukseni siitä mikä on teorian/teorioiden merkitys tutkielmassani.

Ensimmäistä tieteellistä opinnäytettään tekevä joutuu helposti metodifetismin uhriksi, koska hän joutuu ensimmäistä kertaa ratkaisemaan kysymykset aineiston, menetelmän ja teorian suhteista. Tällöin vaikuttaa kenties helpoimmalta rakentaa tutkimusasetelma menetelmän ympärille. Näin tehtäessä ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että menetelmää ei välttämättä tunneta tarpeeksi hyvin, eikä nähdä saati käsitellä tai problematisoida sen sisältämiä oletuksia. Menetelmän valinta kertoo näet aina myös jotain tutkijan ihmiskäsityksestä ja siitä millaiseen käsitykseen todellisuudesta ja tiedosta hän on sitoutunut (Lehtovaara 1992, 13). Ei ole tieteellisestä perspektiivistä yhdentekevää kirjoittaako tutkija auki sen, miksi hän on valinnut kyseisen menetelmän vai soveltaako hän sitä sen lähtökohdille sokeana (emt., 15).

Perusjako menetelmissä on kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen erottelu. Tämä jako ei kuitenkaan ole ongelmaton. Kvalitatiivisessakin tutki-

muksessa voi vaikuttaa ajatus tutkittavan ilmiön kvantifioinnista ja varsin usein tavoitteena on analyysissa ”tyypittää” aineisto. Fenomenologisesti suuntautunut tutkija ei allekirjoita tällaisen laadullisen tutkimuksen olevan tarkkaan ottaen laadullista, eikä välttämättä tieteellistäkään. Hurja väite, jolle on kuitenkin perustelunsa. Nämä perustelut tekevät myös oman lähestymistapani aineistooni ymmärrettäväksi.

Fenomenologiassa ihmisen kokemuksia, suhteita toisiin ihmisiin, itseensä ja muuhun maailmaan tarkastellaan ensisijaisesti siinä ainutkertaisuudessaan, jossa ne todellistuvat. Husserl ja hänen oppilaansa ja seuraajansa Martin Heidegger lähtivät siitä, että todellisuus itsessään ei ole lohkottu tieteen tavoin, eikä sitä voida merkityksellisellä tavalla tarkastella lohkoina. Esimerkiksi matemaattiset menetelmät käsittävät todellisuuden idealisaationa ja kun tällainen idealisaatio liitetään olevan lohkottamiseen, ei heidän mukaansa ole mitään erityistä syytä puhua olevaa tai todellisuutta koskevasta tietämisestä. (Lehtovaara 1992, 17.) Jos ainutkertaisen yksilön subjektiiviset merkityskokemukset muutetaan tutkijan tulkinnan kautta objektiivisiksi ”suureiksi” (kvalitatiivisiksi tai kvantitatiivisiksi) on ihmisen laadullisuus ankarasti ajateltuna jo kadotettu.

Ihmisen kokemisesta, hänen merkityssuhteistaan puhuttaessa on huomattava, että jokainen on ainoa luokassaan, ainutkertainen. Tämä on merkityssuhteen laadullisuuden ydin ja tässä mielessä merkityssuhteilla ei ole mitään kvantitatiivista ulottuvuutta. Jos ihmistä halutaan ymmärtää sellaisena kuin hän ainutkertaisuudessaan on, ei häntä fenomenologian mukaan voida tarkastella yleisistä piirteistä koostuvana, kollektiivisena, historiattomana ja spesifistä sisältöä vailla olevana persoonattomana oliona (emt., 16).

Yksilön suhde toisiin ihmisiin ja yhteisöihin on olemassa yksilöllisellä tavalla, eikä tällaisia suhteita voi tarkastella kollektiivisina ja historiatomina keskiarvoina, vaan ensisijaisesti siinä ainutkertaisuudessaan, jossa ne toteutuvat (emt., 23). Tämä on oma lähtökohtani analyysissa. En pyri luomaan naisaktivistin prototyyppiä tai tyypillistä naisaktivistia, vaan kuten tutkimuskysymyksenikin jo ilmaisee haluan tuoda esiin naisaktivistien kokemuksia liikkeessä toimimisesta.

Jotta tutkimusta voidaan pitää tieteellisenä sen täytyy täyttää joitakin kriteerejä, joista emme voi tinkiä mutta joiden merkityksestä voimme keskustella, sillä se mitä näillä kriteereillä ymmärretään vaihtelee tutkimusotteesta riippuen. Toisin sanoen erilaiset tutkimusotteet sisältävät erilaisia tieteenfilosofisia oletuksia. En vertaile tai osoita tutkimusotteiden tieteenfilosofisia eroja tässä kappaleessa, sillä ne ovat täysin oma, joskin kiehtova lajinsa. Sen sijaan käyn läpi niitä tieteenfilosofisia lähtökohtia, joiden avulla tulee ymmärrettäväksi suhtautumiseni aineistooni sekä se mitä voin ja haluan aineistoni käsittelyllä tuoda esiin.

Fenomenologiassa totuus ymmärretään tapana, jolla todellisuus ilmaisee itsensä ja keskeistä tälle ajattelulle on ajallisuus ja historiallisuus. Tutkimusraportin tehtävä on tällöin olla kuvaus siitä millä tavalla totuus on tutkijalle ilmaissut itsensä (Huhtinen et al. 1993, 159-160.) Toinen merkityksellinen asia on se, että fenomenologisesti suuntautuneessa tutkimuksessa korostetaan menetelmää polun kulkemisena. Tutkimuksen menetelmällistä luotettavuutta ja johtopäätösten tekoa arvioidaan sen perusteella, miten hyvin tutkija on pannut esille tutkimusprosessinsa kulun ja oman ajatuslogiikkansa, jonka varassa hän on tutkimustyössään edennyt. (emt., 161.)

Fenomenologisen tutkimuksen perustana on elämä kompleksisuudessaan ja situaatiossaan eli ilmiöt ymmärretään siinä maailmassa, jossa ne ovat ja niin kuin ne ovat. Tästä lähtökohdasta katsottuna on keskeistä, että tutkimuksessa ei kadoteta kohteen maailmallisuutta, ei ohenneta tai redusoida kohdetta ennalta kiinnitetyin ajatusrakennelmin, tutkimusasetelmalla tai tutkimusmenetelmin. Yksi fenomenologiselle tutkimusotteelle ominainen asia on se, että tutkijan tulisi pyrkiä laatimaan joustava tutkimusasetelma. Sellaisen avulla on mahdollista paljastaa se, mikä kussakin tapauksessa on olennaista. (Lehtovaara 1992, 26). Toisin sanoen joustava tutkimusasetelma antaa aineistolle mahdollisuuden yllättää tutkija ja tutkijalle mahdollisuuden tulla yllätetyksi. Maailmallisuuteen liittyy jatkuva muuttuminen, ajallisuus ja kohteen ymmärtäminen sen merkitysyhteyksissä (Huhtinen et al. 1993, 165).

Kokoavasti haluan todeta, että fenomenologisen tutkimuksen pätevyys on ymmärtämisen prosessin mahdollisimman uskollista ja seurattavissa olevaa jäljittämistä ja tämän tarkkaa kuvausta. Kysymyksessä on kohteen, tutkijan ja maailman vuorovaikutuksessa tapahtuva kohdennettu ymmärryksen lisääntyminen.

Käsittelemättä ovat vielä sellaiset seikat kuten toistettavuus ja siihen liittyvä yleistettävyyys. Rivien välistä ne ovat kyllä tulleet tässäkin kappaleessa jo esille. Postmodernissa ajassa toistettavuuden kriteeri näyttäytyy fenomenologisesti suuntautuneelle tutkijalle jokseenkin absurdiina vaatimuksena edellä esitettyjen fenomenologisten lähtökohtien valossa. Toistettavuuden kriteeriä on kuitenkin mahdoton täysin sivuuttaa, joten pyrin esittämään metodisen työskentelyni sellaisella tarkkuu-

della, että joku toinen aiheesta kiinnostunut voisi seurata jalanjälkiäni eli ryhtyä samanlaiseen tutkimukseen.

Yleistettävyyys on myös fenomenologisesti omituinen tutkimuksen pätevyyden kriteeri ja liittyy tämän tutkimusotteen piirissä ehkä enemmän tutkimuksen lukijaan kuin tekijään. Toisin sanoen tutkijan on pyrittävä tekemään ilmiö ymmärrettäväksi sellaisella selkeydellä, että lukijalla on mahdollisuus arvioida tutkimuksen merkitystä oman tilanteensa kannalta (Huhtinen et al. 1993, 171).

## 2.2 Käytetty menetelmä ja kerätty aineisto

Lähtiessäni pohtimaan pro gradu –työn aihetta kävin läpi pitkän prosessin. Tiesin minua kiinnostavan seksuaalisiin vähemmistöihin liittyvän aiheen mutta asiasta oli vaikea saada otetta. Näin varsinkin siksi, ettei minulla ole omakohtaista kokemusta vähemmistöseksuaalisuudesta ollessani valtavirran mukainen heteroseksuaali. Etsiskellessäni tutkimusaiheittani tutustuin erääseen seksuaalivapautusliikkeessä aktiivisesti toimineeseen henkilöön, joka on toiminut myös tämän opinnäytteen sisällön kommentoijana ja ohjaajani tieteellisissä kysymyksissä.

Hänen ehdotuksestaan ja varhaisiin järjestödokumentteihin tutustuessani aloin pohtia naisaktivistien asemaa suomalaisessa seksuaalivapautusliikkeessä. Tärkeäksi kysymykseksi alkoi muotoutua se, että Suomessa naiset ja miehet ovat pysyneet samassa leirissä, vaikka kuten asiaan hieman paremmin tutustuttuani aloin ymmärtää se ei ole ollut itsestään selvää ja helppoa. Tätä kautta syntyi ajatus siitä, että olisi tarpeellista tutkia varhaisen seksuaalivapautusliikkeen naisia, ennen kaikkea sen vuoksi, että naisten rooli ei ole kovin näkyvä järjestön varhaisvaiheen



dokumenteissa, vaan homomiehet näyttävät pitkälti hallinneen järjestön tiedotusta.

Kentälle pääseminen ja tutkimuskysymyksen muotoilu olisivat olleet lähes mahdottoman työn takana ellen olisi tutustunut aikaisemmin mainitsemaani henkilöön, avain-informanttiini, joka auttoi minut alkuun ehdottomalla haastateltavia ja selvittämällä kanssani heidän yhteystietojaan. Haastattelemisen osoittautui ainoaksi ajateltavissa olevaksi menetelmäksi naisten ollessa varsin näkymättömiä seksuaalivapautusliikkeen alkuvaiheilta olevissa dokumenteissa.

Kaikki haastattelemanani henkilöt mainitsivat toistensa nimiä haastattelun aikana, kun oli puhe muista tärkeistä mahdollisista haastateltavista. Tätä kautta varmistuin siitä, että olen todella haastattelemassa oikeita ihmisiä tutkimuskysymykseni kannalta, sillä he eivät tienneet ketä muuta olin haastatellut tai aioin haastatella (otoksen harhaisuuden minimointi oli tavoitteenani, ks. Kortteinen 1982, 307).

Tästä varmistuminen oli ensiarvoisen tärkeää myös sen vuoksi, että yhteiskunnallisissa liikkeissä on monenlaista jäsenistöä: toiset ovat ns. hang-around –jäsenistöä, jotka ottavat osaa tapahtumiin tai tilaisuuksiin ja toiset ovat aktiivisia, tekevät arkipäivän työtä ja tekevät tällä työllä mahdolliseksi erilaiset tapahtumat ja tilaisuudet ja joilla mahdollisesti on selkeä muutokseen pyrkivä motivaatio toiminnalleen. Halusin haastatella naisaktivisteiksi määrittyviä, jälkimmäiseen joukkoon kuuluneita naisia, sillä en halunnut tehdä tutkielmaa 1970-luvun lopun ja 1980-luvun alun lesboyhteisöstä, vaan käsitellä nimenomaan aktivistinaisia.

Haastattelin kaiken kaikkiaan kuutta naisaktivistiksi määrittyvää henkilöä ja aineisto, jonka tällä tavalla keräsin käsittää noin 90 täyteen kirjoitettua konekirjoitusliuskaa litteroituna (liite 1). Haastattelukertoja oli kaikkiaan neljä, sillä kahdessa haastattelussa oli kaksi henkilöä yhtä aikaa [Taina ja Anna; Seija ja Susanna]. Itse haastattelutilanne oli varsin vapaamuotoinen, vaikka kyseessä oli temahaastattelu (liite 2). En halunnut selkeästi johdatella haastattelun kulkua eli esimerkiksi sitä missä järjestyksessä haluamani asiat läpikäydään, sillä tietyissä tilanteissa strukturoimaton haastattelu on paras tapa saada informaatiota. Näin on esimerkiksi silloin, kun eri henkilöiden elämäkokemukset vaihtelevat suuresti (Hirsjärvi & Hurme 1980, 45).

Tämän valinnan vapaamuotoisuuden ja määrämuotoisuuden välillä tein siis sen vuoksi, että koska tutkimusasetelmani rakentuu fenomenologisten lähtökohtien varaan, halusin antaa haastateltavilleni mahdollisimman paljon tilaa ja mahdollisuuksia korostaa ja puhua niistä asioista, jotka tekemieni kysymysten valossa osoittautuvat heille merkityksellisimmiksi (ks. Kortteinen 1982, 300). Toinen aspekti, joka myös liittyy fenomenologiseen tutkimusotteeseen oli se, että pyrkiessäni tilanteeseen, jossa olisin mahdollisimman vapaa ennakkokäsityksistäni en tustunut etukäteen näiden naisten toimintahistoriaan juuri lainkaan.

Tutkijan on kuitenkin varsin mahdotonta saavuttaa tilannetta, jossa hän olisi täysin vapaa esiyymmärryksestä. Omalla kohdallani tilanne oli kuitenkin hyvin fenomenologinen tässä suhteessa, sillä en tosiasiallisesti tiennyt tutkimastani ilmiöstä juuri muuta kuin sen, että Seta on (aina ollut) miesten ja naisten yhteisjärjestö. Sukupuoleni ja aikaisempien opintojeni kautta omasin myös tiettyä esiyymmärrystä naisena olemisesta ja naisen aseman kehittymisestä. Aineistoni kuitenkin yllätti minut

siinä määrin, että olen nyt raportointivaiheessa melko vakuuttunut siitä, että tämän fenomenologisemmin en voi enää tämän jälkeen mitään tutkimusta tehdä.

Fenomenologinen lähtökohta toteutui mielestäni myös sen vuoksi melko hyvin, että vaikka olin tutustunut järjestön ja seksuaalivapautusliikkeen historiaan jonkin verran, oli itse naisaktivismi minulle hyvin tuntematon alue. Lähtökohtani haastatteluteemojen rakentamisessa oli se, että halusin haastateltavieni kertovan minulle toiminnastaan omin sanoin ja vapaasti, ja tässä samoin kuin luontevan haastattelutilanteen ja välittömän tunnelman rakentamisessa onnistuin mielestäni hyvin.

Haastattelujen kesto vaihteli 1,5-3 tuntiin. Olen pyrkinyt pitämään haastateltavien tunnistettavuuden minimissään tieteellisyyttä sabotoimatta. Haastateltavien nimet on muutettu, enkä mainitse heidän nykyisiä asuinpaikkojaan tai käsittele heidän nykyistä elämäntilannettaan, sillä näillä seikoilla ei tässä tutkimuksessa ole aiheen kannalta tuotavana mielestäni mitään lisäarvoa. Lisäksi aihe on sen verran arka, että muutamasta haastattelupyynnöstäni kieltäydyttiin, ja haluan tämänkin vuoksi varjella haastatteluihin suostuneita henkilöitä. Toisaalta kieltäytymiset myös vahvistivat haluani tehdä tämä tutkielma.

Päädyin ajatukseen, että kyseessä on juuri sellainen ”arkea paikka”, jota tulee tutkia niin kauan kuin tuolloin toimineet henkilöt vielä ovat valmiita siitä puhumaan ja muistavat tällaisessa toiminnassa mukana olleensa. Haastatteluilla keräämääni aineiston lisäksi olen käyttänyt tausta-aineistona vanhoja seksuaalivapautusliikkeen dokumentteja ja lesbojen kokemuksia seksuaalivapautusliikkeen alkua ajoilta (Saarinen 1994).

Laadullisessa tutkimuksessa ei useinkaan käytetä kovin laajoja otoksia, joita tarvitaan yleistysten pohjaksi. Laadullisen tutkimuksen ja analyysin pyrkimyksenä on tarkka ja tiheä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, jolloin aineistolta ei vaadita samaan tapaan laajuutta kuin esimerkiksi tilastollisia analyysimenetelmiä käytettäessä. Kuitenkaan laadullisessa tutkimuksessakaan ei voida sivuuttaa kysymystä aineiston riittävyyden määrästä.

Usein **saturaatiopiste** –käsitettä käytetään kuvaamaan hetkeä, jolloin aineiston kerääminen voidaan lopettaa (esim. Alasuutari 1999, 107). Pro gradu –työssä, jossa esitetään vastaavanlainen tutkimuskysymys kuin omani on, on käytettävissä olevien resurssien ja ajan osuus ratkaiseva siinä, kuinka nopeasti saturaatiopiste saavutetaan. Tällä tarkoitan sitä, että paljon tutkimuskysymykseni piiriin kuuluvaa tietoa on varmasti jäänyt ulottumattomiini. Olen kuitenkin pyrkinyt keräämään mahdollisimman paljon aineistoa ja rajannut tarkasti teoreettisen viitekehylene avulla ne kriteerit, joiden perusteella pyrin esittämiini kysymyksiin vastaamaan.

Haastattelujen, joita voisi kutsua primääriaineistokseni, lisäksi olen käyttänyt sekundääriaineistona Psyke-nimisen järjestön dokumentteja (koottu mappiin, johon tekstissä viitataan Psyken dokumenttimappina), Terhi Saarisen kokoamaa kirjaa lesbojen kokemuksista (Saarinen 1994) ja Seta-lehtiä.

Olen antanut tämän tutkielman luettavaksi kaikille haastattelemilleni henkilöille varmistuakseni tulkintojeni ja johtopäätösteni luotettavuudesta heidän antamansa alkuperäisen haastatteluinformaation ja myöhemmin esittämiensä kommenttien avulla. Tämä on laajemminkin käy-

tetty tapa varmistua laadullisen tutkimuksen tekijänä tutkimustulosten-  
sa reliaabiliudesta ja validiudesta (luotettavuudesta ja pätevydestä),  
kun tarkoituksena on heidän kuvaamansa todellisuuden käsitteleminen  
ja analysointi (Alasuutari 1999, 106; Hämäläinen 1987, 57).

### 2.3 Postfeministinen näkökulma

Puhuttaessa ajattelusta, joka on post-jotakin se otetaan usein haltuun  
postmodernismin sateenvarjomaisella käsitteellä. Näin olen minäkin  
tehnyt tässä kappaleessa. On siis syytä tehdä selväksi mitä ymmärrän  
postmodernilla ja tässä kohdin otan tukea Tuija Pulkkiselta. Hän käsit-  
telee postmodernia ajattelua suhteessa moderniin ja näiden kahden eroa  
niiden suhtautumisessa perustoihin [foundations]. Moderni ajattelu pyr-  
ki laatimaan perustoja. Postmodernin ero suhteessa moderniin ei ole  
kuitenkaan siinä, että postmoderni ei myöskään pyrkisi tähän, vaan siinä,  
että kaikki perustat nähdään postmodernissa ajattelussa konstruoituneina.  
(Pulkinen 1996, 59.)

Se, että ilmiöt nähdään konstruoituneina avaa mahdollisuuden niiden  
dekonstruoimiseen, ja itse ymmärrän postmodernin ajattelun (varsinkin  
postfeminismin ja queer-teorian ollessa kyseessä) ytimen olevan juuri  
tässä. Postfeministeistä Judith Butler esimerkiksi on dekonstruoinut  
naiseutta käyttämällä performatiivin käsitettä (ks.s.22) käsitellessään  
naiseuteen liitettyjä merkityksiä. Queer-teorian ja postfeminismin mui-  
na edustajina on syytä mainita Eve Sedgwick, Diana Fuss ja Teresa de  
Lauretis (Stålström 1997, 37).

Jos fenomenologia rajaa tapaani suhtautua aineistoon ja tutkimuspro-  
sessiin kokonaisuutena niin postfeministinen näkökulma taas määrittää

niitä lähtökohtia, joista käsin jäsenen yksittäisten haastattelujen sisältöä analyysivaiheessa. Ennen postfeminismin sisällön ja merkityksen käsittelyä yleensä ja erityisesti tälle tutkielmalle haluan tuoda esiin sen väärinkäsityksen, johon käsite itsessään antaa aiheita. Postfeminismi sellaisena kuin se tässä tutkielmassa ymmärretään ei tarkoita feministisen ajattelun ”tuolle puolen” siirtymistä tai feministisen ajattelun hylkäämistä (Brooks 1997, 3). Mitä postfeminismi sitten on?

Postfeminismiä voidaan pitää feminisminä postmodernissa maailmassa, joka on kieltäytynyt suurista teorioista ja lopullisen ja ainoan totuuden etsinnästä. Postfeminismi merkitsee äänen antamista erilaisille naiseuden kokemuksille, ja naisen aseman tarkastelemista erilaisista lähtökohdista. Se on fragmentoitunutta feminismiä, joka ei hyväksy ”toisen aallon” feminismin universaaleiksi oletettavia feminismin lähtökohtia.

Ymmärtääkseen postfeminismin lähtökohtia on palattava historiassa hieman taaksepäin. Feminismin teoriassa puhutaan feminismin ”kolmesta aallosta”. Ensimmäinen aalto oli 1700-luvun lopulla alkunsa saanut naisasialiike, toinen aalto 1960-luvulla syntynyt radikaali naisliike ja kolmanneksi aalloksi erotetaan 1980-luvulta lähtien voimistunut erilaisia naiseuden kokemuksia korostava postfeministinen ajattelu. Postfeminismin symbolisten juurien voitaisiin sanoa olevan Sojourner Truthin vuonna 1851 esittämässä kysymyksessä: ”Enkö minä ole nainen?”. Sojourner Truth oli mustaihoinen orjatar ja hän esitti kysymyksensä kritiikkinä vallitsevalle valkoihoiden ja vapaiden naisten elämäntilanteesta lähtökohtansa saavalle naisasialiikkeelle (Donovan 2000, 39). Otan tämän lauseen esiin siksi, että se tuo julki sen postfeministisen lähtökohdan, että olla nainen ei ole universaalisti jaettu kokemus.

Mustien naisten vapautusliikkeen jäsenten esittämän kritiikin lisäksi myös seksuaalisilla eroilla (niiden artikuloinnin puutteella) on ollut vaikutuksensa postfeministisen kritiikin nousulle (Brooks 1997, 16). Kuiten edellä todettiin postfeminismi merkitsee sen hyväksymistä, että olla nainen ei ole välttämättä universaalisti jaettu kokemus. Sen piirissä eräät myös kyseenalaistavat koko naiseuden sukupuolikategorian (esim. Judith Butler, joka argumentoi sukupuolen olevan performatiivinen, se ei toisin sanoen ole olemassa muuten kuin ”esitettyinä”, ei ole mitään redusoitua essentiaalista ”naista” erotuksena naisen sosiaaliselle kategorialle/konstruktioille/performatiiville; Brooks 1997, 22).

Postfeministisen ajattelun nousu on antanut mahdollisuuden myös lesbofeministeille ja lesbofeminismille keskittyä oman naiseutensa speifiin kokemukseen. Postfeministisen feminismin kritiikin ja erilaisten naiseuksien ajatuksen hyväksymisen kautta, lesbofeministeille (samoin kuin kaikille tietyt kokemukset jakaville naisryhmille) on auennut mahdollisuus tulla kuulluiksi omasta kokemuksestaan lähtien.

Erilaisuuden ja erojen hyväksyminen, ja sitä kautta naisen aseman tarkastelu yhteiskunnassa tuottaa monipuolisemman kuvan ”naiseuden” ongelmista kuin sen tarkasteleminen yhtenäisenä kokemuksena. Näin ollen myös naisten aseman epäkohdat, jotka eivät ole kaikille samoja, nousevat ajankohtaisiksi ja tulevat näkyviksi.

Postfeminismissä ei itse asiassa ole muuta tapaa tarkastella ”naiseutta” kuin sen monimuotoisuus. Laajemmassa perspektiivissä ja naisten oikeuksien kannalta yleensä tämä on merkittävää siinä mielessä, että nähdään tasavertaisten oikeuksien ja niiden konkreettisen saavuttamisen erilainen, monitasoinen merkitys.

Samaan aikaan tämä myös merkitsee sitä, että naisten aseman epäkoh-  
tia havaitaan myös enemmän, ja yhä edelleen. Vaikka jotkut naiset ko-  
kisivatkin saavuttaneensa tasavertaisuuden siitä ei voida vetää johto-  
päättöstä kaikkien naisten puolesta. Yhteiskunnalliset rakenteet luovat  
ihmisille erilaisia subjektiivisesti koettuja elämänmahdollisuuksia, jo-  
ten postfeminismiä voidaan kutsua myös poststrukturalistiseksi, sillä se  
hyväksyy tämän(kin) lähtökohdakseen.

Lähtökohtani aineiston analyysissä on erilaisten kokemusten esiintuo-  
minen naisaktivistina toimimisesta. Kaikki haastateltavani ovat naisia,  
jotka ovat toimineet vähemmistöseksuaalisuuden eriarvoisuutta vastus-  
tavassa liikkeessä. Tutkimustehtäväni ja tässä luvussa käsitellyn teorian  
mukaisesti lähtökohtani ovat seuraavat: tuoda esiin aineistosta nousevat  
erilaiset kokemukset naisaktivistina olemisesta ja tarkastella näiden ko-  
kemusten eroja ja yhtymäkohtia. Tutkielmaani on myös sisäänrakenn-  
nettuna tietynlainen, joskin hyvin viitteenomainen kansainvälinen ver-  
tailuasetelma (Mäkelä 1990, 45) kuten toin esiin tutkimustehtävääni ja  
sen taustaa käsittelevässä kappaleessa 1.1.



### 3 Suomalaisen seksuaalivapautusliikkeen alku 1968-74

Suomalaisen seksuaalivapautusliikkeen historia alkoi tämän hetkisen tiedon valossa vuonna 1968, jolloin syntyi kaksi toisistaan erillistä ryhmittymää. Toisen perustivat homoseksuaalit itse (Toisen säteen ryhmä) ja toinen sai alkunsa Marraskuun liikkeen sisältä (työryhmä 13). Toisen säteen ryhmän alkuvuodesta 1968 julkaisema *Homo et societas – Ihminen ja yhteiskunta* on seksuaalivapautusliikkeen ensimmäinen julkinen levite (SETA-lehti 2/75, 7).

Ryhmien yhteistyö oli vilkasta ja vuonna 1969 ne erosivat Marraskuun liikkeestä ja perustivat Keskusteluseura Psyke ry nimisen järjestön (Hämäläinen 1974, 271).

Psyke ry:n syntyhistoria sekä sen periaateohjelma, jossa vaadittiin täyttä juridista ja sosiaalista tasavertaisuutta (Stålström 1997, 225) kertovat siitä, että perustamisvaiheessaan järjestön oli tarkoitus olla radikaali homoseksuaalien etujärjestö. Järjestöllä oli oma ”96”-lehti, joka ilmestyi vuosina 1969-1986 (Saarinen 1994, 3). 1960-luvun lopussa oli eduskunnassa vasta valmisteilla laki homoseksuaalisuuden rangaistavuuden poistamisesta, joten tässä mielessä Psyke ry:n toiminta tuolloin oli radikaalia. Kyseessähän oli rikollinen toiminta järjestön muutaman ensimmäisen toimintavuoden ajan.

Huhtikuussa 1969 päivätyssä tiedotteessa Psyken henkilökunta pahoittelee jäsenistölleen ja 96-lehden lukijoille sitä, että rangaistavuuden ollessa voimassa kaikkia jäsenistön ilmaisemia toiveita ei voida täyttää eikä lehdessä julkaista, sillä se uhkasi toiminnan edellytyksiä (Psyken dokumenttimappi).

Homoseksuaalisuus dekriminisoitiin vuonna 1971, ja eräät arvostelijat näkevät sen kuoliniskuna järjestön radikaaliudelle (Stålström 1997, 225; Hämäläinen 1974, 271). Vuodelta 1973 olevassa muistiossa itseään ohjelmatyöryhmäksi kutsuva Psyken jäsenistöstä muodostunut kokoonpano käy läpi omaa käsitystään Psyken tuolloisesta tilanteesta. Kiinnostavaa on, että osa muistion laatineista miehistä on vuotta myöhemmin perustetun SETA:n perustajajäseniä. Muistio on peräisin erään Psykessä aktiivisesti toimineen ja sittemmin kuolleen miehen kokoomasta mapista (jota kutsun Psyken dokumenttimapiksi), jossa on dokumentteja hänen toimintavuosiltaan.

Osa Psyken jäsenistöstä koki jotain olevan järjestössä vialla, siitä aikaisemmin mainitsemani muistio vuodelta 1973 on selvä merkki etenkin siksi, että sen laatineen ohjelmatyöryhmän perustamista voidaan hyvällä syyllä pitää SETA:n syntymisen ensiaskeleena. Ohjelmatyöryhmä toteaa muistiossaan seuraavaa:

*”Todettiin, että käsitykset Psyken luonteesta ja tehtävistä ovat yleensä hyvin selkiintymättömiä. [Psyken] toiminnassa mukana olevista useimmat tuntuvat tyytyvän siihen, että Psyke toimii lähinnä vain yhdessäolojärjestönä. Tällaisessa tilanteessa tavoitteellisesta ohjelmasta tulee helposti pelkkä julkisivu. [Ohjelmatyöryhmän laatiman uuden, liite 3] ohjelman hyväksymisen edellytyksenä työryhmä piti mahdollisimman laajaa keskustelua yhdistyksen toiminnasta. Työryhmän mielestä ei ohjelma, joka perustuu vain pienen ryhmän käsityksiin ja jonka takana ei ole mitään toimintavalmiutta ole mielekäs. Mikäli keskustelu osoittaa, ettei Psyken kehittämiseksi ole edellytyksiä on tavoitteellinen toiminta järjestettävä toiselta pohjalta. Esillä olivat toiminnan keskittäminen Sexpoon ja erillisen toimintaryhmän muodostaminen.”*

Vaikka Psyken ja Setan välit sittemmin monimutkaistuivat todetaan vuoden 1973 marraskuussa päivätyssä kokousmuistiossa erään SETA:n perustajajäsenen ja ohjelmatyöryhmässä mukana olleen miehen (nimi muutettu) erosta Psyken hallituksesta seuraavaa:

”Todettiin Tomaksen eronneen yhdistyksen hallituksesta syyskokouksessa. Tomas perustanee oman toimintaryhmän, *johon yhdistys suhtautuu myönteisesti.*” [kursivointi lisätty]

Naiset eivät juurikaan näy Psyken virallisten ja ulospäin suuntautuvan tiedottamisen dokumenteissa. Dokumenteista käy kuitenkin ilmi, että Psyken järjestämässä vapaa-ajan toiminnassa oli kuitenkin hyvin aktiivisesti esillä ja mukana yksi nainen, jonka yksityistilaisuuksina järjestämät ”Sirkan tanssit” olivat suosittuja miehille ja naisille yhteisiä kohtaamistilaisuuksia aina 1980-luvun lopulle, jolloin niitä ei enää järjestetty. Pelkästään naisille tarkoitettuja tanssi-iltoja järjestettiin jo vuonna 1970 Psyken Kalevankadun kellarihuoneistossa kerran kuukaudessa (Saarinen 1994, 2).

En puutu tässä kappaleessa naisaktivistien asemaan ja lesbojen toimintaan Psykessä, sillä näiden asioiden käsittely rajautuu tutkimuskysymykseni ja aineistoni ulottuvuuden ulkopuolelle, vaikka sinänsä olisi-kin herkullista tarkastella naisaktivistien aseman kehityksen jatkumoa suomalaisen seksuaalivapautusliikkeen alusta lähtien. On kuitenkin syytä korostaa sitä eroa avoimuudessa ja toimintatavoitteissa Psyken ja Setan välillä, mikä oikeastaan motivoi koko uuden järjestön perustamista ja mistä antaa viitettä edellä lainattu ohjelmatyöryhmän muistio.

Uuden järjestön perustamiseen johtaneen kehityksen tiivistää Veli-Pekka Hämäläinen yhdessä ensimmäisistä SETA-lehdistä seuraavasti: ”Keväällä 1973 kokoontui ryhmä seksuaalipoliittiseen toimintaan halukkaita pohtimaan mahdollisuuksia yhteisen työn aloittamiseen. Syksyllä 1973 neuvottelut olivat jo niin pitkällä, että päätettiin kutsua koolle laa-

jempi ryhmä päättämään jatkosta, lähinnä tulevan toiminnan organisatiosta ja toimintastrategiasta.

Kevään 1974 ajan tutkittiin mahdollisuuksia toimia Psyke ry:n puitteissa. Toukokuussa 1974 jouduttiin kuitenkin toteamaan, että tehokas toiminta edellyttää oman järjestön perustamista. Seksuaalinen tasavertaisuus ry perustettiin 29.5.1974 neljäntoista jäsenen läsnäollessa.” (SETA-lehti 2/75, 9.) Näistä vain yksi oli nainen.

Kesällä 1974 uusi järjestö järjesti Vanhan kirkon puistossa ensimmäisen mielenosoituksen homoseksuaalien puolesta. Tapahtuma sai alkunsa Vanhan kirkon seurakunnasta homoseksuaalisuuden vuoksi erotetun miehen puolustamisesta, josta sittemmin tuli SETA:n ensimmäinen sosiaalisihteri.

Yhtenä Setan perustamisen ideana oli avoimuus suhteessa yhteiskuntaan ja liikkeen sisällä. Tämä toteutui käytännössä esimerkiksi Setan hallituksen kokouksissa sillä tavoin, ettei kenenkään puheoikeutta rajoitettu. Yksi haastateltavistani käytti tästä periaatteesta sanontaa ”kidduttava avoimuus”, (suullinen tieto, Elisan haastattelu, 11.4.2001) sillä eräässä vaiheessa, kun yhdistyksessä kiisteltiin toiminnan luonteesta ja tavoista se uhkasi kääntyä itseään vastaan. Kokoukset venyivät jopa 10-tuntisiksi ja niissä käydyt keskustelut liikkuivat hetkittäin hyvin henkilökohtaisella tasolla.

Seta kuitenkin selviytyi ajoittain vaikeasta alustaan ja sen voisi sanoa kuluneiden vuosikymmenien aikana saavuttaneen institutionalisoituneen aseman yhtenä suomalaisena yhteiskunnallista eriarvoisuutta vastustavana liikkeenä. Silti, Seta ei ole ollut ainoa suomalainen seksuaa-

listen vähemmistöjen liike. Seta ja Psyke vaikuttivat rinnakkain pitkälle 1980-luvun loppupuolelle, jolloin suurin osa Psyken ympäri Suomea toimivista jäsenseuroista liittyi Setaan. Seta kuitenkin on osoittautunut näistä kahdesta järjestöstä elinvoimaisemmaksi siinä mielessä, että se toimii edelleen. Suomessa on myös ollut muutamia pienempiä yhdistyksiä (esimerkiksi HVR = homoseksuaalien vapautusrintama), joiden toiminta on pyrkinyt vaikuttamaan homoseksuaalien yhteiskunnalliseen asemaan.

## 4 Naiset äänessä

### 4.1 Aineiston käsittely

Ennen varsinaisen aineiston kimppuun käymistä on keskusteltava käytännön tasolla niiden teoreettisten lähtökohtien vaikutuksesta, jotka esittelin kappaleessa kaksi. Aineistoni analysoimisen tapaa voisi oikeastaan nimittää postfeministiseksi fenomenologiaksi.

Aloitin analysoinnin lukemalla kunkin haastattelun läpi useaan (n. viiteen) kertaan, ja kirjaamalla ylös ne asiat, jotka haastattelun kuluessa olivat tulleet kyseisen henkilön aktivismikokemuksesta ilmi. Analyysissä käsittelin jokaisen teeman kohdalta aineistoa itsenäisenä kokonaisuutena, ainutlaatuisena kokemuksena. ”Kysyin” aineistolta uudestaan ja ristiin eri haastatteluissa esiin tulleita asioita. Tämän vaiheen kautta pilkoin aineiston osiin etenemällä kysymys ja haastattelunosa kerrallaan.

Seuraavassa vaiheessa aloin koota kunkin haastattelun osia yhteen. Osista muodostui aktivismitarinoita. Näissä kussakin on oma sisältönsä mutta myös tietyt, toistuvat teemat, jotka mahdollistavat kokemuksen ymmärrettäväksi tekemisen ja sen teoreettisemmän tarkastelun.

Eräs aineistosta noussut tema yllätti minut täysin. Se oli yhdeksi tutkimuskysymykseksi sittemmin noussut kysymys naisten ja miesten yhteisen toiminnan todellisuudesta, naisten asemasta järjestön sisällä. Haastattelemani naiset eivät antaneet tukea sille sukupuolisesti tasa-arvoiselle käsitykselle SETA ry:stä, joka minulla oli tutkimustani aloittaessa.

Toinen yllättävä seikka aineistossani oli se, että osoittautui tarpeelliseksi erikseen analysoida näiden naisten suhdetta feminismiin, sillä aineistoni osoitti minulle, että naiseuden ja lesbouden kokemuksesta ei suoraan johdu se, että tunnustautuu feministiksi. Eräässä haastattelussa koko feminismin teema ei noussut millään tavalla esiin ja se pysäytti minut tarkastelemaan feminismin merkitystä aktivistinaisille. Postfeministisen teorian merkitys tutkielmassani myös konkretisoitui tämän havainnon kautta.

Haastateltavieni feminisismi ei osan kohdalla ole sellaista mitä voisi kutsua opilliseksi feminismiksi, vaan nimenomaan itsensä käsittämistä feministinä, omista lähtökohdista muotoutunutta käsitystä (Bartky 1995, 397). Aikana ennen postfeminismiä olisi ollut todennäköisesti melko kyseenalaista perustella sellaisen tietoisuuden olevan feminismiä kuin mitä tässä tutkielmassa esitän.

Olen kuitenkin sitä mieltä, että on todellisuuden yksinkertaistamista väittää, että vain tietynlaisiin opinkappaleisiin perustuva feminisismi olisi feminismiä. Tässä yhtyvät postfeministinen näkökulmani aineistoon ja fenomenologinen suhtautumiseni aineistoon: jos yksilö sanoo olevansa jotain mieltä tai suhtautuvansa tiettyyn asiaan tietyllä tavoin on tätä asiaa pidettävä lähtökohtana. Miksi?

Yksinkertaisesti siksi, että kun lähtökohtana on fenomenologinen ihmisen yhteiskunnallisen toiminnan tutkiminen hänen oman kokemuksensa kautta tutkijan on pyrittävä mahdollisimman pitkälle luopumaan omista ennakkokäsityksistään ja antamaan tilaa todellisuudelle mahdollisimman pitkälle sellaisena kuin se on (ks. kappale 2.1). Vaikka tiedostan,

että täydellisesti tässä asiassa onnistuminen on mahdotonta se ei vähennä tavoitteen merkittävyyttä.

Esitysteknisesti olen valinnut aineiston läpikäymisen kunkin naisen ”omana tarinana” tässä kappaleessa. Fenomenologisiin lähtökohtiin sitoutuneena en halua ”panna sanoja haastateltavieni suuhun”, joten aineisto on tässä luvussa suuressa roolissa ja aineistokatkelmien tarkoitus on toimia sekä havainnollistamisen välineinä että tutkijan ajatuskulun selventäjinä.

Postfeministinen näkökulma merkitsee käytännön analyysissä sitä, että en ole pyrkinyt niputtamaan naiseutta, lesboutta tai haastateltavieni ideologista suhtautumista mihinkään ennalta asetettuun katsantokantaan. Kappaleessa viisi siirryn teoreettisemmalle tasolle ja keskustelen niistä teemoista, jotka aktivismitarinoista nousivat esiin. Vasta silloin on perusteltua keskustella naisten kokemusten yhteneväisistä ja eroavista osista kokoavasti.

Kaikkien naisten tarinat ovat erilaisia, täydentävät toisiaan ja antavat yhdessä monipuolisen käsityksen SETA ry:n alkuvuosien naisaktivismita. Haastattelulainaukset on tummennettu ja kursivoitu seuraavassa. Mikäli lainauksessa on myös haastattelijan puheenvuoroja alkavat ne haastattelijan nimen etukirjaimella *I* [Ilse]. Olen myös ajoittain lisännyt haastattelulainauksiin täydentäviä sanoja lukijaa helpottaakseni ja nämä olen merkinnyt hakasulkeisiin [] sisälle tekstiin.

## 4.2 Naisaktivistit ryhmäkuvassa



Elisa toimi Seta ry:ssä hallituksen varapuheenjohtajana ja puheenjohtajana aivan järjestön alkuvuosina. Hän osallistui tuona aikana järjestettyihin mielenosoituksiin, kirjoitti vastineita lehtiin, osallistui Seta-lehden toimittamiseen, diskojen järjestämiseen ja esiintyi erilaisissa keskustelutilaisuuksissa Setan edustajana.

Anna oli feministisessä toiminnassa vahvasti mukana tullessaan Setan toimintaan. Hän alulle pani keskustelukerhon naisia varten, oli mukana puhtaaksikirjoittamassa tuohon aikaan merkittävää Speijerin raporttia (Alankomaiden hallituksen asettaman työryhmän raportti siitä, että homoseksuaalisuuteen ei voida vietellä, joka nimettiin vetäjänsä mukaan ja valmistui vuonna 1967). Annan toiminta marxilaisissa feministeissä sai aikaan feminististä toimintaa Setassa ja erilaisia sekaryhmiä muodostui lesbojen ja heteroseksuaalisesti suuntautuneiden feministien välillä aikana ennen varsinaisen lesbofeminismin esiinnousua.

Taina oli ollut mukana jo Psyken aikaisessa lesboyhteisössä Helsingissä, vaikkakaan tuohon aikaan eli 1970-luvun alussa lesbo-sanaa ei vielä juurikaan suosittu. Mieluummin käytettiin sellaisia termejä kuin ”naista rakastava nainen” tai ”meikäläinen”. Ruusulankadun ravintola Mercur:ssa (josta käytettiin lempinimeä Mersu) haettiin toinen toistensa ”vaimoja” tanssimaan. Taina esiintyi Setan edustajana julkisuudessa ja erilaisissa keskustelutilaisuuksissa ja oli myös mukana Speijerin raportin puhtaaksikirjoittamisen urakassa. Toisin kuin kaksi ensimmäiseksi esiteltyä naisaktivistia Taina jatkoi aktiivista toimintaansa 1980-luvun puolelle.

Seija ja Susanna vaikuttivat Setassa 1970-luvun lopulta vuoteen 1985. Haastattelussa Susanna vähätteli omaa rooliaan, vaikka Seija, hänen

kumppaninsa, piti hänen taustatukeaan merkittävänä oman toimintansa kannalta. Seijalle ja Susannalle kristilliset arvot ovat tärkeitä, ja Seija toimikin (aluksi Setan ulkopuolisen) kristillisen ryhmän vetäjänä ja pyrki aktiivisesti vaikuttamaan kirkkoon ja kirkon mielipiteisiin homoseksuaalisuudesta koko toimintansa ajan.

Kirsi on haastattelemistani henkilöistä nuorin ja hänen toimintansa ajoittuu 1980-luvun alkupuolelle. Hän oli aktiivinen vaikuttaja Setan naisten ryhmässä (Akanoissa), joka hänen toimintakautenaan pitkälti eriytyi Setasta ja julkaisi aivan omaa lehteä nimeltä Torajyvä. Varsinaista organisatorista pesäeroa ei tehty mutta lesbofeminismin kasvanut jalansija sai naisaktivistit haluamaan enenevässä määrin heidän tavoitteitaan palvelevaa toimintaa.

Seuraavat kappaleet on omistettu edellä esiteltyjen naisten kokemuksille. Ensimmäisenä puheenvuoron saa Elisa.

## 4.3 Naisaktivistit lähikuvassa

### 4.3.1 Elisa

Elisa oli noin vuoden verran oivaltanut, että oli seksuaalisesti kiinnostunut naisista, kun hän muutti Keski-Suomesta Helsinkiin ja tapasi kumppaninsa, Jaanan, tansseissa.

*Mä menin ensimmäisen kerran, ku mä rupesin hiffaamaan, että vois jostain tälläsestä, että niin mä kävin Tampereella Tampereen Psyken tansseissa. Siitä mä sain kuulla siellä, ku mä olin silloin siellä X:ssa niin mä tutustuin pariin kundiin ja tota ja mä pidin itseäni hepiheterona sillon vielä. Mä nüinku rupesin niitten kans jutteleen ja mä aattelin, ett' jaa, että että se ei ookaan niin että, että miesten kanssa hoidetaan seksi ja naisten kanssa hienommat henkiset asiat. Kuten kiintymys. Sitt' mä rupesin niitten kans jutteleen ja Psyken tansseihin ne sitten sai mut. Ja*

*sitten mä sainki siitä herätteen. Ja tota muutin Helsinkiin, ku mä huomasin, ett' ai niin joo, että voi niinku harrastaa naisten kanssa niinku myös seksiä, että, oh-hoh jopas. Ja tota ja sitten mä täällä tutustuin, Gambrinissa [oli] silloin niitä kaupallisia tansseja kerran viikossa, niin siellä mä sitten tutustuin yhteen leskeen, neljän lapsen äitiin, ja tota sitten me ruvettiin seurustelemaan.*

Jonkin aikaa seurusteltuaan he halusivat kihlautua ja Elisa soitti Helsingin Sanomiin julkaistakseen siellä ilmoituksen heidän kihlautumisestaan. Se ei kuitenkaan onnistunut ja Elisa otti asian tiimoilta yhteyttä Iltalehteen haluten tehdä jutun Helsingin Sanomien kaksinaismoraalista.

Tämän tapahtuman Elisa kokee pohjustaneen omaa aktivoitumistaan:

*Mä lähdin mukaan sen takia, ett' tota ihmisellä pitää olla oikeus valita rakastetunsa ja siitä ei saa seurata yhteiskunnan syrjintää. Sen takiahan mä lähdin hillumaan sinne Iltalehteen, koska mun mielest se oli niinku täysin absurdia, että, jos mä sanon, että mä oon lesbo tai bi-seksuaali niin mussa ei enää nähdä mitään muuta. Ja sitä saa käyttää lyömäaseena niin paljo ku huvittaa. Ja mun mielest' se oli huomattava yhteiskunnallinen epäkohta.*

Elisan aktivoituminen Setassa kävi välittömästi hänen käytyään järjestön tilaisuudessa kumppaninsa kanssa:

*Me mentiin tyttöystäväni kanssa sinne ja kulu vissiin kaks viikkoa niin Jukka soitti mulle ja kysy, että rupeenks' mä puheenjohtajaks'. Me oltiin siis kerran käyty Setan tilaisuudessa ja olin tietysti avannu suuni siellä ja sitte, sitä kun on yhdentoista kuukauden ikäisenä oppinu puhumaan niin tuskin vaikenee.*

Elisasta tuli aluksi yhdistyksen varapuheenjohtaja. Hän sanoo toimintansa olleen pitkälti nimenomaan käytännöllisistä asioista huolehtimista. Hän ei koe osallistuneensa pääasiallisesti suuriin linjavetoihin, vaikka istuikin aktiivisena aikanaan mukana hallituksen kokouksissa asemastaan johtuen (hän toimi sekä varapuheenjohtajana että varsinaisena puheenjohtajana).

Setan alkuvaiheessa hallituksen kokoukset olivat ajoittain hyvin pitkiä ja raskaita. Yhdistyksen sisäinen tilanne ja siinä toimineiden ihmisten mielentila sai hallituksen kokoukset muistuttamaan terapeutista istun-

toa enemmän kuin yhteiskunnallista muutosliikettä Elisän mukaan. Yhdistyksen alkuvaiheen ristiriitatilanteet eivät olleet vastakkain asetteluja miesten ja naisten välillä, vaan lähinnä tuolloin oli kysymys opillisista ristiriidoista yhdistyksen miesjäsenten välillä ja naisten keskinäinen hankaus liittyi henkilöristiriitoihin.

Suurin osa hallituksen jäsenistä oli miehiä ja heistä Elisa sanoo, että: **”Joo, pojat oli mun kavereita.”** Hän korostaa kuitenkin, että tuolloisesta yhdistysväestä löytyi myös hänen laillaan ajattelevia naisia. Hän sanoo omasta asenteestaan feminismiä kohtaan näin:

*No, mä oon aina katsonu olleeni feministi mutta mä oon ollu sitä niin paljon että mun ei oo tarvinnu ikinä tehdä siitä mitään numeroo. Että näin mä sen näen ja kuulen feministilaumojen kirkuvan tässä kohtaa (naurua) mutta se on ihan tosi-asia, se on tosiasia. Että mä oon aina esimerkiks niinkun ennen ku mä nyt sitte rupesin sain mielenhäiriön ja heittäydyin akateemisiin opintoihin ni sitä kautta sitten enimmäkseen elättämään itseäni xxxxxx:n työllä, niin mä oon suurimman osan työelämästäni tehny xxxxxxpuolella, joka on miesten dominoima ala. Etten ole sitten kokenut, että minun on pakko ruveta tunnustukselliseksi feministiksi.*

Vaikka Setasta löytyi hänen ajatusmaailmansa jakavia naisia kärjistyi hänen suhteensa eräisiin tunnustuksellisiin feministeihin. Puheenjohtajana miesvaltaisessa hallituksessa hän oli toiminnassaan pääasiallisesti miesten kanssa tekemisissä ja tästä johtuen ajoittain ”kahden tulen välissä” .

*Mä tota mä luulen, että mä seisoin yksinäni siellä keskellä jollain lailla. Naisten vihat sain sitte tietysti sain sitte jossain vaiheessa niskaani, että ja naisethan ne lähti perustamaan Akanoita sen takia että vaikka heillä olikin nainen puheenjohtajana oliko kaks hallituksen jäsentä vai peräti kolme, niin olivat sitä mieltä että me olimme miesten lakeijoita. Lakejoita, sä et ees tiedä mitä kaikkee mä kuulin. Että tota mä olin niinku miesten käsikassara ja totta kai jossain määrin se tietysti piti piti paikkansa että kyllähän se oli niinku miesdominanssi jossain määrin eihän siitä mihinkään päästä. Mutta tuo oli kyllä hätävarjelun liioittelua.*

*Mutt siis kyllä siitä ei päästä mihinkään, että no, se oli tietysti osa siitä oli sitä että nämä velikullat joiden kanssa mä huseerasin niin olivat kaikki akateemisesti koulutettuja ja ja niin kun kohtuullisella statuksella varustettuja niinkun työelämässä ja silleen. Ja mä tulin niinku suorja ja oli niinku näitä yhteiskunnallisia ja so-*

*siaalisia kontakteja jo ehtineet täällä pääkaupunkiseudun perspektiivistä luoda ku mä tulin X:sta. Ilman mitään yhteiskuntakontakteja, niin kyllä jälkeenpäin ajatellen varsinkin, ni mä oon joskus ajatellu että siinä oli niinku sellasella niinku virallisella tasolla sellanen tietty miesdominanssi kyllä, mikä oli just näistä lähtökohdista johtuen tavallaan ihan luonnollinen. Enkä mä niinku ruvennu ikinä mäkättämään, että mulle ei oo tarpeeks sananvaltaa, mulle ei oo tarpeeks sananvaltaa, koska mä niinku tiesin sitte taas omat rajotukseni. Ett' niinku mä sanoin edellä, että se tekee, jolla on parhaat edellytykset. Mut', ett' joskus jälkeenpäin vaan mietin, että kyllä se oli pikkusen niinku sillä tavalla.*

Henkilökohtaista rooliaan yhdistyksen toiminnassa hän arvioi seuraavasti:

*No, ainahan sitä niinku, niinku, siinä loppuvaiheessakin ku mua kannettiin ulos naisten toimesta tietysti niin tota sitä niinku vinoutuu. Sitä niinku rupee kuvittelemaan sitä omaa rooliaan suuremmaksi kun se on. Ja sitten tulee se toinen puoli, että rupee ajattelemaan sitä pienemmäksi kuin mitä se on. Mutta kyllä niinku niistä tietyistä tuoksinoista niin olen itse taipuvainen ajattelemaan jälkeenpäin, että, jos en mä olis ollu siinä, niin herra tietää mitä ois tapahtunu. Ett kyllä se sen verran kovaa skabaa oli. Mutta siis silti ei voi ajatella, mä en voi ajatella, sillä tavalla. Että mä luulen vaan, ett se ois ollu paljon vaikeempaa, siinä ois tullu ehkä takapakkia enemmän, jos ei se toiminta olis ikään kuin jatkunut kuitenkin katkeamattomana. Ja se ois voinu katketa jollakin tasolla tai jotain. Vähintäänkin siin ois tullu kaksi kaksi eri yhdistystä tai jotain muuta.*

Kysymykseeni siitä miten hän motivoitui pysymään mukana liikkeen sisäisistä vaikeuksista huolimatta Elisa vastasi näin:

*Elisa: No, siis omaksi henkilökohtaiseksi tappiokseni tietysti. Mutta siis eihän siinä siis kyllähän mäkin meinasin välillä nälkään kuolla ja tota beg, steal and borrow mutta tota mutt, ett ei siin ollu niinku muuta tehtävissä. Ett, jos oli kerran johonkin lupautunu ni sitä piti sitt kuitenkin yrittää niinku, ett vaikk henki ois menny niin johonkin katkeraan loppuun asti. Kattoo, että toiminta pysyy kasassa.*

*I: Mikä se oli se sun katkera loppus?*

*Elisa: Mut kannettiin ulos.*

*I: Mut mitä ku sä sanoit, ett kannettiin ulos ni oisit sä ollu itse viel siinä vaiheessa sitä mieltä, että sä jatkaisit mielelläs?*

*Elisa: En todellakaan. En, en muista että olisin ajatellu noin. Ett' eiköhän se kolme vuotta riitä. Mutta, ett' kyllähän siinä niinku jokaiselle tapahtuu varmaankin kyllä sellanen niinku ihmiselle tapahtuu yleensä, ett' sitä jossain vaiheessa rupee kuvittelemaan olevansa korvaamaton. Että emmä usko. Vuos' sen jälkeen mä osallistuin sitte vielä yhteen vuosikokoukseen ja siinähän mut, hämmästyttävää kyllä ehdotettiin hallitukseen mutt' sit mä lähin sveduihin. Kyllä mä niinku sen oman annokseni sain kyllä kolmessa vuodessa täysin.*

Toiminnassa koettujen vaikeuksien lisäksi Elisalla oli kokemuksia liik-  
keessä toimimisen aiheuttamista vaikeuksista myös henkilökohtaisessa  
elämässä. Hän menetti yhden työpaikan, sillä hänen oli pakko kertoa  
esimiehelleen toiminnastaan Setassa, kun muutamat yhdistyksen jäse-  
net soittelivat hänen työpaikalleen ja hänen ensimmäinen seurustelunsa  
kariutui yhdistystoiminnan niellessä hänen vapaa-aikansa.

*Yhdestä paikasta mä sain kenkää, mä en siitä ikinä pahemmin puhunu. Tota mä  
olin sillon siellä xxxxxx:ssa työnjohtajana. Ja sitt ku se, mä en voinu muuta ku  
kertoa kertoa sen, koska tota ihmiset soitteli, työaikaan duuniin niin alvariinsa ja  
tota kerranki mä yritin sanoo, vaikk' miten monta kertaa, silti. Mun oli pakko ot-  
taa se puhelin tää päivystys eli yks iltapäivä viikossa, joka meni tietysti kesälomis-  
ta tai sitte niinku työajasta pois. Sen takia, ett' sitte mä sanoin jyrkästi ett' mulle  
ei duuniin enää, mutt' se vahinko oli jo tapahtunu, mun oli ollu pakko kertoa, ku  
mä menin pyytämään sitä puolta päivää. Niin oisko siinä menny kuukausi sen jäl-  
keen niin mulle ilmoitettiin , että vähennämme työnjohtajia.*

*Kyllä sen voi sanoa, että näin jälkeenpäin ajatellen, Jaanahan ilmotti mulle, että  
jos rupeet puheenjohtajaks ni se tiesi ku mull' jo varapuhejohtajana oli nii hir-  
veesti menoja, niin se ilmotti, että meille tulee varmasti loput ja niinhän siinä sit-  
ten kävi. Että kyllähän se vei niin ku melkein duunin ohella voi sanoa ett' mel-  
kein kaiken vapaa-ajan. No sanotaan, ett yksi seurustelusuhde ja yksi työpaikka.  
Ett' siinä se saldo on siitä puheenjohtajuudesta.*

Elisalla oli selkeä aktivoitumisen hetki ja myös selkeä tavoite toimin-  
nalleen. Hänen voisi sanoa kokeneen herätyksen lesbouteen. Elisan  
motivaatio pysyä liikkeen toiminnassa mukana säilyi, vaikka siinä  
ajoittain oli merkittäviä vaikeuksia ja se aiheutti myös vaikeuksia hen-  
kilökohtaisessa elämässä.

Elisa sanoo haastattelussa, että ”ei huomannut” syrjintää miesten tahol-  
ta naiseutensa perusteella. Hän kuitenkin toteaa miesdominanssin viral-  
lisella tasolla\* olleen fakta. Hän puhuu myös eroista itsensä ja muiden  
(mies-) toimijoiden välillä. Miehillä oli enemmän akateemista koulu-  
tusta ja valmiita yhteiskunnallisia kontakteja, joita molempia vailla hän  
itse oli tullessaan maaseudulta.

---

\* Virallisen tason Setalla viitataan tulkintani mukaan Setan hallitukseen

Elisa kokee oman roolinsa olleen merkittävä siinä mielessä, että yhdistys selvisi alkuvaiheen linjanveto-ristiriidoista yhtenäisenä.

### 4.3.2 Taina

Tainan oivallus omasta itsestään syntyi pikkuhiljaa. Hänen kertomastaan käy ilmi, että vaikka hän tiedosti seksuaalisen suuntautumisen myöhään, johti hänen itseymmärryksensä siihen, että hän haki vastauksia itselleen ja ajautui sitä kautta toimimaan seksuaalivapautusliikkeessä.

*Mä olin pikkuhiljaa ajautunut kohti, kohti lesboutta sanotaanko näin. Ajautunut, koska mä en niinku sitä tiedostanut. Eli tota mä oon erittäin myöhään herännäinen näissä asioissa taikka suhteissa. Eli '73 mitä mä nyt sitt oon ollu? 28-vuotiaana mä tapasin niinku tai siis loppujen lopuks menin sinne Psykeen mutta tota emmä vieläkään sitä niinku omaks asiakseni kokenu. Mä oon vieläkin, siis ihan selkeesti, vieläkin ensin kaunokirjallisuutta lukemaan hinttien kirjottamia kirjoja ja sitten naisten kirjottamia kun ei ollu, ainakaan sillai, ett' sen olis tienny niinku näin. Ja tota siitä semmonen esimerkki oli, ett mä otin yhteyttä, mistä mä edes löysin niin niill oli Hesarissa ilmoitus, ett keskustelukerho Psyke. Mä en vaan tiedostanu sitä koskaan. Mä ehdin naisenki kanssa olla seksuaalisesti ennen ku mä tajusin yhtään mitään. Kumma homma, enhän mä voinu sitte millään tavalla kokee tätä hirmu traumaattisena tätä mun lesbouttani, ku tää on ollu mussa niinku näin. Mutta mä tota tosiaan kuvittelin meneväni, kuvittelin meneväni, keskustelemaan aiheesta millaisia ne ovat. Ja tota ja niin tota, ett' niin siell oli hirveen pelästyny niinku hinttipersoonana. Tää ei oo halventavaa vaan tää on niinku, ett' hintit ja lesbot erotellaan, mutta nää homomiehet aina vinkasee ku, mutta on hintit lesbot ja homot, niin tota se oli kauheen pelästyny, ku se tajus, ett', ja sano, ett' naisten ilta on ensimmäinen lauantai kuukaudesta, joten mä menin naisten iltaan. Edelleenkin keskustelemaan. Hame päällä, ja tota ei mua edes isketty siellä mutt' siell' mä tapasin Saaran. Ja sitte siit' alko tämä tämä, eli tämmönen tilanne. Että tota siinä oli jonkin sortin tämmönen tiedostamaton etsiminen, etsiminen päättymässä.*

*Mä oon miettiny mist' se johtuu se mun tiedostamattomuuteni. Siin' on varmaan montaki tekijää mutta mutta esimerkiks mä uskosin, ett' aika paljo se juontuu siitä lapsuudesta, ett' mua ei kasvatettu naisen rooliin. Ei mua kasvatettu miehen rooliinkaan mutta, jos siihen aikaan maailmassa ei kasvatettu naiseksi niin tota vaistomaisesti teki semmosia asioita ku pienet pojat tekee. Ett' mä luulen, ett' mull' niinku ei vahvistettu sitä mun naiseutta, jollon se uinu aika pitkään. Ja se tuli se vasta sitte ku naiset löysi. Ei se sillonkaan ihan varmaan vielä. Se kehitty pikkuhiljaa.*

Taina kertoo mukaantulonsa SETAAN tapahtuneen ”luiskahtamalla” mukaan toimintaan.

*Mä olin käyny tanssimassa Setan tilaisuuksissa. Niill’ oli sellasia keskusteluiltoja ja tota mäki oli sitte kirjottaa koneella sitä Speijerin raporttia vai mitä, Speijerin raportti on se, joka kertoo, ett’ homoseksuaalisuus ei tartu viettelemällä. Ja sitt’ jotenki siitä siitä niinku sitte luiskahdettiin. Mä en oo mikään järjestöihminen. Mä en missään oikeen sillä tavalla, mutt että luiskahdettiin sitt kuitenkin niinkun siihen. Mä en oo koskaan ollu edes hallituksessa varajäsenenä, koska se oli mulle parempi, parempi homma. Ja sitte tuli tällaseks julkilesboks.*

Tainan omakohtaisessa kokemuksessa tiivistyy hyvin se ilmapiiri, joka lesbo –ja homoyhteisössä vallitsi 1970-luvun alussa ennen Setan perustamista (vrt. Saarinen 1994, esim. 7).

*Tää tilanne oli semmonen, ett’ ku mä menin esimerkiks, ’73 se oli ku mä menin Psykeen, niin tota niin niin mä menin naisten iltaan ja tapasin sillon eka iltana Saaran, joka kysyi mun nimeäni ja mä sanoin koko nimen, koska must se on ihan luontevaa, niin hänelt tuli, ett sen neuvon hän sulle kuule antas, etet viittis sanoo sukunimees tääll. Ja se oli tämmönen, ett’ sitt ku piti anniskelumääräyksistä ja muista johtuen niin tota piti etukäteen ilmottautua Psyken tansseihin maksamalla tilillepanokortilla, koska ne oli tavallaan niinku yhdistyksen jäseniltoja. Niin tota siellä oli Tupu, Hupu ja Lupu ja ties mitä nimiä ja jopa oli semmonen parisuhdekin, mä tiedän, jossa ne ei koskaan tienneet siis asuvat yhdessä eivätkä tienneet missä toinen oli töissä. Koska sitt sitt, jos tuli, voitte kuvitella, jos tuli mustasukkasuus tilanne niin tää antaa aikamoisen asean. Paljastussoittoja vanhemmille ja työpaikoille eli tää oli se lähtökohtatilanne ja tota, sitte tulee nää nuoret nuoret miehet [SETA].*

Taina ei niinkään erittele omaa henkilökohtaista käsitystään feminismistä, vaan puhuu laajemmin muutoksesta, joka tapahtui siinä lesboyhteisössä johon hänkin kuului, feminismin tultua kuvaan mukaan.

*Taina: Tukholmass’ oli muodostunu tämmösiä feministisiä lesboliikkeitä tää sano nyt mull on reikä päässä tää, RSFL:stä\* oli irtaantunu tää ruotsalainen I: Lesbiska fronten?  
Taina: Lesbiska fronten, joo ja meille tuli jostain syystä tämmönen tieto, ett’ tää Lesbiska fronten pitää bailut ja täältä lähti niinku jengi parikyt naista bailaa-*

\* RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande), ruotsalainen seksuaalivapautusjärjestö. Lisätietoa esim. [www.rfsl.se](http://www.rfsl.se).



*maan nimenomaan bailaamaan ja ku ne tuli takasin ne oli kokenu uskonnollisen herätyksen. Eli ne oli hyvin sitt jo näin. Mutt, ett' sitä oli kyll ilmas täälläkin.*

*I: Mutt miten se siis meni, että ett' sanotaan, että nää Psykessa Psykessä olleet naiset niin tuliks ne sitt Setaan tämmösten keskusteluryhmien kautta?*

*Taina: Ei, itse asiass hyvin suuri porukka ensinnäkin jäi Psykeen ja Mersuun. Ja sitte ku se tuli niinku sitte ku se tuli tän kääntymisen ja näitten syvempien ehkä vähän periaatteellistenkin hommien kautta se feminismi siihen mukaan ni se vaikutti vaikutti niinku semmoseen tietosuuden, siis tietosuuden syntymiseen tietylle joukolle, mutt' täähän ei ollu koko porukka. Mä sanosin, ett' parisenkymmentä ehkä. Ja tota sillon tuli tää ero, ett' määritelläänkö itemme homoseksuaalisina naisina vai niinku lesboina.*

*Siit' tuli ongelma vasta sitten, ku nää daamit alko, ku nää tuli sielt' [Tukholmas-ta] takasin ja halus ja halus toimia Setassa voimakkaammin naisina. Sitt' tapeltiin naisten illoista Setan toimistossa. Tapeltiin ensinnäkin siitä saadaanko me naisten illat vain naisille, siit' oli riita, sitt' mikä päivä viikossa me saadaan se. Sitt' oli semmonen tappelu, että voiko naisten iltana siellä olla miespäivystäjä, puhelinpäivystäjä, sillon ku naiset puhuu naisten asioista. Joka asiasta joutu tappelemaan. Ja sitt' ruvettiin puhumaan siitä, että tota, ett' me halutaan vain tansseja vain naisille ja se oli ihan ennenkuulumatonta ja sitt' ku me, jos me saatiin, niin saatiin maanantaipäivä. Siis se oli koko ajan niinku semmosta vyörytystä.*

Tukholmassa koetun lesbofeministisen ”herätyksen” jälkeen naisten vaatimukset toiminnan erillistämisestä kovenivat. Ensin perustettiin naisten toimintaryhmä, Akanat, ja esillä oli myös ajatus Setasta erillisen ja pelkästään lesboille suunnatun järjestön perustamisesta. Setassa oli kuitenkin myös naisia, kuten Taina, jotka eivät olleet lesbojärjestön perustamisen kannalla ja jotkut naiset, kuten Elisa eivät osallistuneet edes Akanoiden toimintaan.

*Mutt siis siin oli, siin oli iso ongelma yhdessä vaiheessa. Se, että, ett' sillon ku Akanat oli syntyny, niin ei siin ollu mitään varsinaista suunnitelmaa se oli näiden tappeluiden seurauksena näitten kaikkien mahdollisten. Niin tota, sillon me haluttiin oikeestaan tehdä niinku vähän niinku Lesbiska fronten, oma lesboliike, ja mä pistin jarrua päälle aika reippaasti siinä vaiheessa. Mä sanoin että ei, ei, ei, ei Suomenmaassa. Ett' se takahikiän lesbo, joka hakee jotain se ei ikinä löydä jotain tämmöstä liikettä vaan se Setan kautta tulee, jos tulee. Se jäi niinku sitt' silleen. Mutt', ett' Akanoissa me toimittiin ihan ittekseen. Me käytettiin Setaa hyväks'. Ihan selkeesti. Esimerkiks' me pihistettiin Setan jäsenluettelosta kaikki naiset ja suunnattiin Toranjyvä [Setan naisten, Akanoitten, oma lehti] heille. Jotkut naiset ei koskaan löytäny meitä siis ne ei kokenu tätä tämmöst työskentelytapaa, esimerkiksi Elisa oli semmonen, joka aika vähän oli niinkun tässä Akanat-porukassa, mutt' se oli hallitustyössä Setassa. Ett' siell oli aina joku tällanen nainen, joka oli siinä työssä.*

Taina ei puhu toiminnasta aiheutuneista vaikeuksista juurikaan. Hän kuitenkin viittaa äitiinsä vaikeuksistaan ja lesboudestaan puhuessaan. Hänen vaikeutensa liittyvät hankalaan äiti-suhteeseen ja sitä kautta enemmän hänen lesbouteensa kuin naisaktivistina Setassa toimimiseen.

*Ei, ei mulla oo niinku Setan aktivistina oikeestaan ollut ollut muuta kun äitisuhde oli se hankala, me elettiin kahdestaan äitini kanssa se liittyy tähän lesbouteen ja se on aika jännä, että itse asiassa se ei liity sittenkään lesbouteen vaan se liittyy äitini siihen miten prukataan, miten eletään, ett', jos mä en ois niinkun mä valitsin oikeestaan kaikkein... Me oltiin kahdestaan hirmu pitkään, se oli erinomaisen ambivalentti suhde. Mun äiti oli burnoutissa, ku mun isä kuoli ja mä jouduin aikuiseks kuusvuotiaana, se oli ihan suorastaan burnoutissa, meill on ollu tämmönen hyvin kummallinen suhde ja tota jaja mä valkkasin sen kaikkein hankalimman, ett' elikä siis mustalainen, kansakoulun käynyt, kommunisti ja eronnut nainen, siis täähän oli käytännössä täysin täysin siis, niinku äitini sanoi sehän on ollu naimisissa, sill' on jo lapsi, mitä se sulle, mitä se sinusta enää hakee. Ja ja niinku tää tämmönen ajattelutapa, ja se oli sitte, kun tota mä olin tän numero kakkosen kanssa, joka tota, joka oli kaikkea sitä mitä äitini ois halunnu paitsi nainen. Sillei ollu sitt' enää niin kauheesti merkitystä, tosin se tarkoittaa sitä, ett' hän ois voinu esitellä mut ystävättärenä tai hänet mun ystävättärenä niinku omalle lähipiirilleen, ettei tuu niin selkeet. Hän varmaan pelkäs sitä, ett', jos mä vien Saaran [numero ykkönen] niin kaikki näkee mistä on kysymys, niinku ennen ku mä olin näin.*

*Mutt', ett', se, ett' sitte kun asiasta puhuttiin, ku toin sen esiin niin hän sai ensimmäisen vakavan sydänkohtauksensa, mutt' ei se niinku liity Setaan vaan se liittyy tähän meidän väliseen suhteeseen. Se oli aina teholla, ku me tavattiin. Niin tota, äiti sano, ett' hän tuntee vaikka kuinka paljo tommosii naisia mutt' ei ne tolla tavalla vouhota siitä. Mä kauheesti mietin. Mä totesin, ett' sill on lesbopari lähiystäväpiirissänsä. Mutt' ett' näin. Mutt' ett' ei, ei, mulla se, ett' mä oon julkisesti. Se on ihan hyvä, koska sillon pääsee kertomast kaikille. Niin tota se ei tullu millään tavall' näkyviin mulla työpaikoissa. Mä vaan jälkeensä, ku mull' on näitä heterovakoilijoita ni mä oon kuullu, ett' mitä kahvipöydässä sitten puhutaan ku minä oon lähteny.*

Aktiivisen toimintansa loppumisen kannalta Taina kokee sukupolvenvaihdoksen ja erään naissuhteensa päättymisen olleen ne ratkaisevimmat tekijät.

*Sitten myös se, että tota, että meidän parisuhteessa nimenomaan Katjan kanssa, niin tota niin me toteutettiin sitä siinä lesboyhteisössä niinku sillä tavalla, ett' tota, ett' me oltiin hirveen aktiivisesti siinä mukana, Akanoissa ja se oli niinku hirveen tärkeä. Se loppui multa oikeestaan se loppui niinku ku tää suhde katkes, se loppui ihan tarkkaan sanoen '89. Ja jostain syystä siin oli varmaan jo jo sitte jo*

*hiukan sieltä ei ollut enää mitään saatavissa. Ja sitten oli niinku sukupolvierot siinä oikeestaan. Että must tuntu vähän lapselliselta mitä ne teki siinä ja tota ja ja se ei ollut enää merkittävää niinku sillä tavalla. Sillä tavalla, että siinä '89. Mä kävin vielä niin ku näissä sosiaalisissa tilaisuuksissa tansseissa ja näin pois päin. Mutt' yhä enemmän meillä alko olla sitä must' tuntuu, että sitä oli ilmassa, koska mä yleensä aina noudatan sitä mitä on ilmassa. Että mennään niinku, semmonen suuri yhtenäinen, eihän se ollut yhtenäinen ku kuuli, mutt' kuitenkin semmonen, että, että esimerkiksi jonneki jossain naisten illoissa oli koko porukka, oli ne minäkäsörttisiä tahansa. Se alko hajota ja sitten tuli näitä niinku ystävä ystävä kaveripiirejä, jotka rupes seurustele sitte keskenänsä, että ne ei kokenu niinku mitään mitään kauheeta tarvetta enää niinku lähtee tähän. Ni mä luulen, että se tapahtu just tuona aikana, että tota ei ollut enää tämmösiä isoja kokoontumisia ja sitten alettiin elää sitä semmosta. Ja se oli oikeestaan aika tarpeellinen, koska mä oon miettiny sitä, että siihen saakka mä olin, hirveen selkeesti mä määrittelin, siis niitä adjektiiveja, määritelmiä mitä ihminen käyttää itsestään on Taina Laitinen, lesbo. Mutt' se on olemassa vielä yhtenä adjektiivina millä mä määrittelen itteni mutt' se ei oo ensimmäinen.*

Oman roolinsa merkityksestä toiminnassa Taina toteaa näin:

*Taina: No, mä oon ollut Setassa semmonen cockersspanieli.*

*I: Tarkottaa mitä?*

*Taina: Vähän tämmönen, välittäjä-sovittelija, ideoija myöskin tietyllä tavalla. Sitä samaa mitä mä oon missä tahansa muuallakin siis niinkun kauheen määrittelemätön.*

*I: Mutt', ku sä sanot, että välittäjä-sovittelija niin siis liikkeen sisällä vai ulkopuolella?*

*Taina: Joo, siis liikkeen sisällä. Ei ulospäin oikeestaan, että tota, että siis, jos on, jos on tietyllä tavalla jyrkkiä, siis ei mulla ole edes ollut näkemystä. Mä olin cockersspanieli tarkoittaa, että eiks nyt kaikilla oo kivaa, älkää nyt tolla tavalla, siis tätä mä tarkoitan. Mutta tota mutta niinku ääripäitten tasottaja jollaki tavalla, että pystyttäis jotain tekemään yhdessä. Että se on kai semmonen olennainen asia.*

Taina liittää haastattelussa naiseksi kasvattamisen tai kasvamisen puutteen omaan lesbouteensa, ja siihen, että hänen heräämisensä seksuaalisuuteensa tapahtui pikkuhiljaa ja myöhään. Hän myös tuo esiin sen miten naiset, jotka olivat Tukholmassa saaneet-lesbofeministisen ”herätyksen”, kokivat asemansa Setan sisällä, kun he alkoivat vaatia enemmän pelkästään naisten keskinäistä toimintaa. Miten kaikesta sai tapella.

Tainan haastattelussa tulee esiin, että Akanoiden perustamisen myötä miesten ja naisten yhteisellä toiminnalla ja Setalla käsitteenä itsessään alkoi olla enemmän symbolista kuin varsinaista käytännön merkitystä, koska tosiasiallinen käytännön toiminta oli eriytynyttä. Naiset käyttivät Setaa ja sen resursseja ”hyväkseen”.

Taina sanoo ”luiskahtaneensa” mukaan toimintaan ikään kuin vahingossa mutta toisaalta hän kertoo hakeneensa vastausta johonkin. Itsensä ymmärtäminen lesbona ei käynyt Tainalla yhtä selkeästi kuin esimerkiksi Elisalla, vaan oli pitkä prosessi. Löydettyään Psyken ja sitten Setan eli tietyn joukon samankaltaisia, ja tyttöystävän, Taina tavallaan sai vastauksensa ja aktivoitui sitä kautta. Hänen aktivoitumisensa tapahtui enemmän sosiaalisista syistä kuin siitä, että hän olisi pyrkinyt tietoisesti muuttamaan yhteiskuntaa ensimmäisenä tavoitteenaan aktivoituessaan toimimaan.

Tätä tulkintaani tukee se, että haastattelussa hän kieltää olevansa järjestöihminen mutta toisaalta hän toimi Setassa aktiivisesti yli kymmenen vuotta, kauemmin kuin kukaan muu haastateltavistani. Lisäksi hän listaa toiseksi toimintansa lopettamisen syyksi juuri ihmissuhteen kariutumisen ja ”vanhan porukan” hajoamisen.

### 4.3.3 Anna

Anna tuli Setaan tutustuttuaan työpaikallaan, Setassa aktiivisesti toimineeseen mieheen, joka oli hänen työtoverinsa.

*Esa sano mulle kerran, että, että mä haluan viedä sut johonkin semmoseen paikkaan, ja se valmisteli mua etukäteen hirveesti, ett' se uskals viedä mua. Mä aatte-*

*lin, ett' mikä ihmeen paikka. Mä ymmärsin, ett' tää on joku tosi erikoinen juttu, ett' nyt se vie mut johonki missä mä voin hirveesti niinku kauhistua tai hämmästyä hirveesti. Mä ymmärsin sen puheesta. Ja tota, niin mä sitt' lähin. Mä lähin niinku oikeestaan se oli niinku semmonen sokkotreffit tai joku tämmönen, ett' se vie mut jonnekin nyt ja mä en yhtään mihin mä oon menossa. Se vei mut suoraan Setan hallituksen kokoukseen. Ja sitt' mä istuin siellä niinku ja kuuntelin. No, mähän oon hirveen hyvä ottamaan vastaan ihan mitä tahansa sen kummempia hämmentymättä.*

*Kyll' mä aika hiljasena istuin ja mietin mist' on kysymys ja kyll' mä aika äkkiä tajusin mistä nyt on kysymys. Ei se uskaltanu kertoa mulle. Mutta Esa oli niihin aikoihin viel' semmonen, ett' se pelkäs omaa nahkaansa niinku ja ku mä olin sen työyhteisössä, ett' tota se oikeen tienny keneen se voi luottaa ja tota, no, lopulta se sitt' luotti muhun niin paljon, ett' vei mut Setan hallituksen kokoukseen ja samalahan se sitt' niinku kerto mulle. Se ei ollu kertonu mulle olevansa hintti, ja se sitt' samalla tota noin niin tavallaan paljastu siinä.*

Anna oli jo aktiivinen toimija feministeissä ja hän kokee, että hänen elämässään oli otollinen tilanne olla yhteiskunnallisesti aktiivinen.

*Ja tota, mä olin toisaalta sitte feministeissä mukana eli mull' oli jotenkin semmonen avoin niinku mieli ja sitä paitsi, ku mä oon aika myöhään kehittynyt. Mulle on kaikki asiat tapahtunu elämässä hirveen myöhään ja se johtuu tietysti mun perhe- ja lapsuustaustasta. Must' tuntuu, ett' mull' oli murrosikä, siis myöhään koettu murrosikä, silloin vähän yli kaksikymppisenä. Ja tota sillohan ihminen on hirveen niinku avoin menemään mukaan kaikennäköseen, halua saada selville elämän, maailman, salaisuuksia ja tota kaikkee muutakin ja panna vaikka itsensä alttiiks' mille tahansa. Ja tota mull' oli aika tyhjää elämässä siinä vaiheess'. No, siihen aikaan Setassa tarvittiin niinku noita resursseja aika paljon, niin mä sitt' rupesin. Seta tarvitsi sitte tota, Esa aina puhu sitä, ett' Seta tarvitsee tota heterojäseniä niinku hallitukseen, ett' se ei oo mikään sellanen niinku hinttien, ett', ett' on ilman muuta selvää, esimerkiks' mä tiedän, ett' se oli peittely-yritys kanssa. Siis sellanen, ett' voidaan sanoo niinku, ett' ei oo varmaa, ett' kaikki hallituksessa istuvat on hinttejä. Siit' ei niinku tiedä, ett' kuka on ja kuka ei oo, niin ne tarvi. Mä sitte ajattelin, että mulle ei oo mitään menetettävää, että tää on mielenkiintost' työtä ja täällä on tosi jänniä ihmisiä ja niin mä pysyin mukana toiminnassa. Ja oikeestaan vast' sitten aika paljon myöhemmin niin mä tutustuin tähän tähän naisporukkaan, ett' se tuli ehkä näiden diskojen ja muiden kautta.*

Anna erittelee syitä omalle toiminnalleen sekä henkilökohtaisella että yhteiskunnallisella tasolla.

*Mä olin jo siinä vaiheessa helsinkiläisissä feministeissä ja mä olin jo tämmösen, tämmösen, mä en tiedä miks' mä sitä kutsusin, etten mä aina tulis väärinymmärretyks, kun mä en oo mikään naisten oikeuksien ajaja. Mä en oo mikään naisasianainen. Kyll' mä olen naisasianainenki mutt' se ei niinku kuvaa minua par-*

*haiten, vaan se sisäinen tiedostaminen. Ni kyll' se niinku liittyy siihen tiedostamiseen ja sitten tietysti, ku esimerkiks' Röd Kärringarna\* [marxilaisten feministien ryhmä] ryhmässä oli ainaki kaks' tai kolme lesboo jo ennestään ja sitte niill oli, sitte mä tapasin samoja naamoja, joita mä olin tavannu Röd Kärringarnoissa, ni mä tapasin Setassa. Niin tota kyll mussa niinku heräs' sanotaan nyt vaikka, ett' nuoren ihmisen uteliaisuus. Ett' täss on varmaan yhteiskunnallist' työsarkaa. Mä oon kyll' ollu mielestäni yhteiskunnallisesti valveutunut ja halukas tekemään, tämmönen maailmanparantaja ja halukas, kovasti halukas omaan kasvuun ja ja ymmärtämiseen, suvaitsevaisuuteen ja ymmärtämiseen, itseni ymmärtämiseen ja muiden ymmärtämiseen. Mä kävin hyvin lähellä sitten myöskin sellasta, että mä tulin tutuksi oman seksuaalisuuteni ja tutustuin niinku omiin pelkoihini ja sain ne häivytettyä. Mä näin kauheen tärkeenä niinku Setan funktiona just nää, ett' saadaan omat tällaset tanssitilaisuudet sun muut, tanssitilaisuudet, joita oli milloin missäkin ja sitt' lopulta ravintoloissa.*

Anna siis oli ensin mukana marxilaisissa feministeissä. Hän kertoo omasta feministisestä ajattelustaan ja toiminnastaan näin:

*Mä en juuri ollu [Naisasialiitto] Unionin toiminnass mukana mä koin sen niinku niin vanhakantaseks ja niin muotoonsidotuksi niinku naisasian ajamiseksi muodollisten etujen, samapalkkaisuutta ja tämmösiä ajavaks', että, ett' mä jotenkin koin ne, tietyst kun on kaks tapaa ajaa asiaa, toinen on muodollisten saavutusten ajaminen ja toinen on tämmönen sisäinen kasvu jonka kautta syntyy tämmönen ryhmätiedostaminen. Ja ja sitä kautta niinku asiat puhkeaa, ett' niinku paine, paine saa mutt' monet ne tarvitsi, koska, koska, jos ei ole pohjaa. Se on niinku lainsäädäntötyö, jos ei ole pohjaa lainsäädännölle niin ei synny lakeja. Ei niitä voi vaan niinku ajaa niitä lakeja. Täytyy olla joku tarve ja se tarve toisaalta kasvaa täst' tiedostamisesta, ett' on joku, joka ajaa konkreettisia tavoitteita. Mä olin samanaikaisesti mukana hyvin aktiivisesti näissä ruotsikielisissä feministeissä, sitt' mä olin Setassa ja sitte mä olin vielä tämmösessä Bröd och Rosor\*. Ett' mä olin hyvin monessa.*

Annan kokemus toiminnasta aktivoitumisensa jälkeen, kun hänkin oli suuntautunut toimimaan pääasiassa naisten kanssa kertoo naisten ja miesten yhteisen käytännön toiminnan asemasta ja naisten asemasta suhteessa miehiin.

*Anna: Oltiinks me koskaan yhdessä? Eiks me oltu aina erikseen? Mutta tota kyllä mun mielest' on ihan luonnollista myöski se, että tota tai siis sanotaan nyt näin, että ymmärrettävää ainakin, ett' tota Seta oli hyvin voimakkaasti niinku miesten etujärjestö, ett' tota ei siihen mahtunu mukaan. Ja sitä paitsi ei oikeestaan, niin-*

\* Rödkäringarna-ryhmä ja toinen sosialistis-feministinen ryhmä MF (marxist-feministerna) aloittivat toimintansa suurin piirtein samaan aikaan (1973) toisistaan tietämättä. Yhteistyötä ryhmillä oli vuodesta 1975 alkaen. (Jallinoja 1983, 199.)

\* SKDL:n alainen feministien perustama järjestö (Jallinoja 1983, 207).

*ku, jotenki homot ja lesbot on niinku eri plateenoilta, ett' se ei välttämättä se toiminta, se oli nyt siinä sivubisneksenä, ei toiminnan yhteneväisyys ei se ajanut molempien etuja, etua tai jotain. Siis jotenkin tuntuu niin, homot on jotenki niin hirveen kaukana lesboista.*

Annan kokemat vaikeudet liittyvät pääasiallisesti hänen myöhempään elämäänsä. Hänen aktiivinen aikansa sekä feministeissä että Setassa päättyi pitkälti siihen, että hän meni 29-vuotiaana naimisiin.

*Joo, mä olin tota sillä tavalla ehkä ehkä niin idealistinen ja semmonen, ett' mä kerroin kaiken mun tulevalle miehelleni, ja se on kyll' jääny meille semmoseks, että mun mies aina epäilee, ett' onks mä sittenki lesbo ja se on kyll' saattanu. Ett' mä niinku salaa rakastanki naisia, ett' mun rakkauteni häneen ei oo riittävä ni ni se johtuu siitä, ku mä ihan oikeesti rakastanki naisia. Ett' kyll' mä rakastanki naisia, mä tykkään hirveesti naisista. Ihan oikeesti. Se on vaan surullista oikeestaan, ett' ei oo sitä luottamusta.*

*Mä oon varmaan suunnilleen samoihin aikoihin sitte lopettanu niin Setassa kuin feministeissäkin, suunnilleen samoihin aikoihin. Meillä loppu feministeissä sellanen erittäin aktiivinen semmonen viiden vuoden erittäin aktiivinen innostava aikaansaava toiminta, jossa me todella, mehän tehtiin sellasta työtä, ett' me tavattiin joka viikko ja me käytiin aihe aiheelta, kirja kirjalta, läpi luettiin ulkomaist' kirjallisuutta. Mä olin erittäin intellektuellissa porukassa, jossa oli tota todella niinku kaikkea lääkäristä, monta kirjailijaa, näytelmäkirjailijoita, dramaturgeja, kaikkennäkösiä ihmisiä, ett' meidän keskustelu oli tosiaan. Me otettiin teema teemalta ja me pidettiin hyvin aktiivisesti näyttelyitä yo-talolla, ja me kirjotettiin joka viikko pöytäkirjat ja kaikki, ett' siis. Mutta se toiminta sitt' siinä muodossa tavallaan teki, niinku hyvä toiminta tekeekin, niin itsensä tarpeettomaksi, ett' siitä aika monet sitte lähti suuntautumaan niille aloille, joille ne oikeesti lähti toteuttamaan niinku omilla elämänaloillaan näitä arvoja ja saavutettua ymmärrystä. Jokainen omalla tavallansa, ett' tota, mä oon menny 29-vuotiaana naimisiin. Joo, perhe-elämä. Joo, mä tulin aika nopeesti raskaaksi, ja se on kyll' semmonen asia, joka siis se vie kaikki loput energiat. Ei oo, ei se ole niin, että, että nyt keskityn tähän ja jätän kaiken muun vaan ei ole enää mitään tilaa millekään muulle, kun se on niin, se on.*

Anna sanoo omasta roolistaan seuraavaa:

*Sitä pitäis varmaan kysyy muilta, mutta mä luulen, että mä luulen, ett' mä oon tehny ainaki Esalle ihan henkilökohtasen palveluksen, kun Esan oli niin vaikee toimii avoimesti, kun se oli niin miesvaltasella, se oli insinööri ja tota ni sen oli hirveen vaikee toimii julkisesti. Ja kyll' mä luulen, ett' se, ett' se haali mut mukaan siihen toimintaan oli hänen yrityksiään, hän peitteli, henkilökohtainen tämänönen camouflagen yritys, että kun meillä istuu Setan hallituksessa, jolloin Setan hallitus voi yhtenäisenä tulla julkisuuteen hallituksena, jopa jäsentensä nimillä, jos sitä soppaa voi sekottaa niin paljon, että siit' ei tiedä kuka niist' on hetero, jos*

*siell' on yksikin, ni he voi sanoo, että tämä järjestö ei ole homoseksuaalien valtaama etujärjestö vaan tämä on yhteiskunnallinen liike, jossa asiaa ovat ajamassa niin heterot kuin homotkin. Ja kyll' mä niinku koin, ett' mä olin niinku semmonen henkilö, joka joka tota sotki tätä leimautumista. Just, että voi sanoa, että Seta ei ole homoseksuaalien järjestö vaan se on yhteiskunnallinen liike.*

Anna liittää Tainan tavoin lapsuustaustansa aktivoitumiseensa. Hän sanoo kokeneensa murrosiän vasta vähän yli kaksikymmenvuotiaana ja tämän vuoksi olleensa avoin uusille asioille. Anna aktivoitui aluksi työ-kaverinsa aloitteesta mutta löysi pian myös omat syyt toiminnalleen. Merkittävää Annan haastattelussa on se, että hänen heteroseksuaalisuutensa näyttelee suurta roolia, kun hän puhuu omasta merkityksestään liikkeelle mutta ei silloin, kun hän erittelee syitä ja tavoitteita toiminnalleen.

Annalla on hyvin selkeä feministinen tietoisuus, joka samoin kuin Elisalla on hänen itsensä määrittelemä. Annan aktiivisen toiminnan loppu on myös poikkeuksellinen ja siinä hänen heteroseksuaalisuutensa jälleen korostuu. Hän meni naimisiin ja perusti perheen ja yhteiskunnallinen toiminta jäi erääksi nuoruuden elämänvaiheeksi. Ei sen vuoksi, ettei hän olisi halunnut toimia, vaan koska se ei hänen kokemuksensa mukaan enää ollut mahdollista perhe-elämän ohessa.

#### **4.3.4 Kirsi**

Kirsi kutsuu itseään maansisäiseksi seksuaalipoliittiseksi pakolaiseksi. Hän muutti kaksikymmenvuotiaana Keski-Suomesta Helsinkiin ja meni Setaan, tarkemmin sanoen Setan naisiin. Hän on ainoa haastatelluistani, joka kertoo itsensä oivaltamisen olleen pitkälti tietoinen ja henkilökohtaisesti raskas prosessi. Tämä prosessi nivoutuu niihin tavoitteisiin, joita hän sanoo itsellään olleen toiminnasta kiinnostuessaan.



*Siis mähän olin hyvin idealistinen nuori ihminen. Sitt', koska mun oma henkilöhistoria oli siis semmonen, ett' mull oli ollu tosi kurja murrosikä. Todella siis mä olin saanu kärsii tästä sairausleimasta, siis semmonen niinku viimesen päälle itseäni syrjivä ihminen. Tietysti tämmönen vapautusliike sopi mulle kauheen hyvin, koska mä tiesin, ett' mikä sitten on se vastakohta sille vapautumiselle. Kyllähän siin' tietysti oli se ajatus, ett' ei kellekään toiselle samaa tai, ett' täytyy niinku asioitten muuttuu, ett' tää on niin kohtuuttoman väärin. Mitä mä silloin erityisesti ajattelin oli se, että on tapahtunu suuri vääryys ja epäoikeudenmukaisuus.*

*Niin kyll' se varmaan nyt oli tämmöstä, ett' haluu itte määritellä ittensä ja oikeus elämään tai semmoseen jotenki onnellisempaan elämään. Koska kuitenkin se kuva mikä mulle silloin nuorena oli tullu homoseksuaalina elämisen mahdollisuuksista niin sehän oli äärimmäisen synkkä ja se tavallaan vainos mua silloin nuorena. Tää ajatus siitä, että, ettei oo mitään hyvää odotettavissa. Oikeus siihen, ett' saa luoda itse sen elämänsä, ett' se ei oo niinku ennalta määrätty mihinkään kurjaan kohtaloon.*

*Mutta myös tietysti kanssa sitt' se yhteisöllisyys oli mulle hirveen tärkeätä. Emmä tiedä, se oli jotenkin kuitenkin myös sellasta aikaa, että mun on ollu hirveen vaikee niinsanotusti integroitua yhteiskuntaan. On sitt' käyny niin, ett' sekä yhteiskunta että minä on muututtu, olemme integroituneet tasaisesti puolin ja toisin. Mutt, ett' just siis silloseen yhteiskuntaan, ett' tavallaan se voi olla tämmösiä ajatuksia, ett' mä haluan elää sillee vähä niinku ulkopuolella ja mä viihdyn siellä marginaalissa ja ett' tavallaan halusin olla siellä marginaalissa. Sitten juuri se elämänjano tai semmosen elämyksellisyyden jano, koska se tietysti johtu siitä elämäntömyydestä jota koin teini-iässä. Ett' oikeestaan ni, ett' mull oli hyvin tämmöset hyvin henkilökohtaset motiivit, ett' mä itse tarvitsin sellasen vaiheen. Varmaan halusin muuttaa asioita mutta mutt' ehkä erityisesti halusin vaan halusin elää siinä ja kokee erilaisii juttuja ja asioita.*

Kirsillä oli hyvin selkeä lesbofeministinen motivaatio hänen ryhtyesään aktiiviseksi toimijaksi. Hän kertoo toiminnastaan ja tuolloin Setan lesboyhteisössä vallinneesta tilanteesta seuraavasti:

*No okei, jos nyt siis lähdetään just tästä tilanteesta joskus seiskytluvun lopussa niin, niin kyllähän se Seta nyt edusti sitä semmosta jonkinlaista turvapaikkaa ja kyllähän mä tavallaan varmaan olin niinsanottu seksuaalipoliittinen pakolainen tässä maansisäisesti koska mä muutin Keski-Suomesta sitte 21-vuotiaana vuonna 81. Mulla lukioaikana oli yks välivuosi jolloin mä olin ulkomailla ja sitt' mull oli ensimmäinen naissuhde silloin ja sitte mä menin takas kouluun ja sitte mä kirjoitin ylioppilaaks ja sitt' mä olin taas vuoden ulkomailla ja sitt' mä muutin Helsinkiin. Ja kylhän mä Setaan sitte menin ja siellä oli tämmönen ku Setan naiset. Mä olin saanu jonkinlaisen tämmösen lesbofeministisen herätyksen ja Setan naisten aktiivisteista osa oli enempiki feministisesti suuntautuvia.*

*Virallinen Seta ei ei pitäny mitenkään tärkeenä tämmöstä niinkun yhteisöllisyyttä taikka tämmöstä omaa kulttuuria vaan se oli niinku tämmönen todella tasa-arvo-liike. Ja ja kun taas sitt' naisilla tietysti kun oli tää feministinen herätys niin*

*meill' oli sitt' enempi vähän niinku tämmönen sisäänpäin kääntyny strategia. Ja ja naisia oli kauheen vähän ja naisten yhteydet siis naiset oli enempi niinku sillee niinku umpiossa, kun taas miehillä varmaan näillä keskeisillä homomiehillä, niin siis joko poliittisesti kytkeytyneillä homomiehillä tai sellasilla homomiehillä, jotka nyt jotenkin elivät selkeesti homoelämäntapaa, niin niillä varmaan oli sitt' enempi tämmöstä ikkunat auki Eurooppaan ja Amerikkaan ja näin pois päin. Siis naiset oli naiset oli enempikin tällain näin niinku riippuvaisii siis vähän niinku toinen toisistamme täällä Suomessa tai Helsingissä. Ja esimerkiks' eihän sillon ollu akateemisia naisii ei ollu ollenkaan siinä naisporukassa. Oli hyvin satunnaist, ett' oli joku joku yliopistossa opiskellu ihminen. Ett' se oli enemmänki jotakin semmost niinku opistoasteen taikka duunarityyppiä.*

Kirsi erittelee haastattelussa syitä sille miksi naisten toiminta alkoi eriytyä yhä enenevässä määrin miesten toiminnasta:

*Tulin alun perin kyllä Setaan mutt' sitte se hyvin nopeesti nää naisten ja miesten näkemykset alko olla niin erilaisia, että siinä sitten tuli semmonen välirikko, ett' miehet ei oikeen ymmärtäny meille tärkeitä asioita. Ja sitt' siin' oli kans vähän semmostakin, että Setassa siihen aikaan varmaan hieman kontrolloitiin sitä kuka puhuu julkisuudessa ja miten se puhuu julkisuudessa. Ja sillon tämmöset naiset oli tietysti uhka siin mielessä, ett' niist' ei tienny mitä ne siellä julkisuudessa sanoo. Ett' se oli siis niinku jossain määrin kontrolloitu mutta toisaalta eipä sitä julkista tilaakaan kovin paljo ollu. Sen takia kun se oli niin harvoin, että sinne päästiin sinne julkiseen tilaan, olihan se sikäli niinku ymmärrettävää, että sitä sitt' niinku mietittiin, ett' kuka siellä on koska niillä satunnaisilla olemisilla siellä julkisuudessa saatto olla kauheen suuri merkitys.*

*Lesbotoiminta irtautu sitten tyystin Setasta. Me alettiin sitt' tavata muualla. Siihen saakka oltiin tavattu siellä Setan toimistossa ja se oli hirveen pieni. Irtaannuttiin ensinnäkin siis siten, että alettiin ne kahvi-illat pitää muualla. Ne oli tämmösii helsinkiläisii kahviloita sitte, ett' saatiin ne yksityistilaisuus käyttöön ja sitten tota alettiin järjestää omii bileitä tuoll' Hämiksellä. Sitt' oli tämmösii saunailtoja. No, niit' saunailtoja nyt on ollu aikasemminkin. Ne oli niit' opiskelijoitten tiloja, semmosii takkahuone ja sauna. Mutt' joo, ett' se oli lähinnä just tää, tilat ensin pois ja sitt' niinku omat rahat, ett' alettiin kerätä omaa rahaa ja sitten ainoo mitä käytettiin oli sitt' Setan kopiokone. Mutt' sitten me luovuttiin siitäkin, ett' me alettiin sitt' viedä se lehti niinku painettavaks näihin firmoihin. No niin, ja tota ja siten niinku sosiaalisesti, ett' ei me sitt' vaan oltu enää missään kukaan missään tekemisissä. Tietyst' oli hirveen vaikee niinku saada johonki Setan hallitukseen enää naisia. Kerran mä sitte uhrauduin olin yhden vuoden siinä Setan hallituksessa, ku siellä jonkun naisen niinku piti olla.*

Kirsi tuo edellä kertomastaan huolimatta esiin myös sen, että Setalla oli lesboaktivisteille silti merkitystä. Näin täytyy myös historian valossa olla, koska homot ja lesbot yhä edelleen ovat samassa järjestössä.

*Olihan se Seta kuitenkin tärkeä olemassa, ett' tuskin kukaan meistä siis sillon kielsi sinänsä Setan semmosta tärkeyttä. Mutta ehkä me haluttiin säilyttää sitten se vapaa itsemääräämisoikeus ja jotenki tehdä niinku vapaasti niit' omia juttuja ja sitt' luoda tavallaan semmonen oma identiteetti sille toiminnalle. Vaikka siin' kuitenkin oli se, ett' setalaisuus oli siihen aikaan jotakin niinku tiettyä ja me haluttiin aika avoin imago. Kyllä se olikin, ku mä aattelen, nii kyll' siin' oli naisia niinku ihan laidasta laitaan. Vaikka jotkut aktivistit oli lesbofeministeja niin suuri joukko sitt' semmosii, jotka kävi just jossakin bileissä tai noin pois päin, niin ei ne nyt ollu sen kummosemmin feministejä. Ehkä me haluttiin, miten sen nyt sanos selkeesti, suunnata se kaikki energia niinkun naisiin ja niitten niinku naisten saavuttamiseen, että siis saada ne mukaan tai siis luoda sitä yhteisöä.*

*Seta niin sehän oli tavallaan niinku sukupuoleton, virallisesti sukupuoleton järjestö ja käytännössä kuitenkin keskeiset toimijat oli miehiä ja vaikka siellä aina oli ollu naisia mukana siin' toiminnassa niin ne ei olleet siis niitä, jotka ois esimerkiksi luoneet sitä ohjelmaa tai jotenkin olleet niinkun näitä miten se nyt sanos, profiilin luojia taikka jotenkin argumentoijia. Sekin tietysti johtu siis siitä, että kun siellä ei ollu esimerkiksi akateemisia naisia. Siis sielt' puuttu semmonen tietty naistyyppe kokonaan.*

Kirsin kertomat vaikeudet liittyvät henkilökohtaisen elämän sekoittumiseen järjestöelämän kanssa. Hänellä on myös Elisan kanssa yhteneväinen kokemus henkilökohtaisesta menetyksestä toiminnan vuoksi.

*Niin no, tässä nyt on vähän semmonen juttu, ett' jos on tommosessa liikkeessä mukana, jossa henkilökohtainen elämä ja sitten se asia menee niin päällekkäin, nii kyllähän siin' omat ongelmansa on. Ja sitt' vielä, ett', koska mä esimerkiksi siinä lehdessä kirjoitin paljon itsestäni ja sitt' mulle kyll' tuli semmonen vaihe, ett' must' tuntu, että ihmiset kuvittelee tuntevansa minut luettuaan niit' juttuja tai kuunneltuaan, ett' miten mä puhun jossakin feminaariossa. Ei seminaareja vaan feminaarioita, lesbofeminaarioita ja ett' kyllä mähän oon puhuja kyllä ollu suhteessa yhteisöön. Ett' puhuja ja kirjottaja. Kyllä siinä tuli sitt' se semmonen vaihe, ett' tuntu, ett' se oma minuus on vähän kateissa. Siinä tavallaan oli jotenkin, niinku mä joskus sanoin, ett' vähän niinku prostituoinu oman ittensä, silleen oman elämänsä ja omat ajatuksensa ja asettanu ne näytteille. Sitt' kuitenkin mä olin aika nuori, mä olin alle kaksikymppivuotias, sillon, ku mä toimin kaikkein aktiivisimmin. Enkä mä niinku ajatellu sitt' semmosta, ett' mites sitte myöhemmin. Mutt toisaalta se oli taas siinä vaiheessa, niin mun varmaan piti toimia niinku mä toimin, ett', koska se oli mun minuudelle kuitenkin niin tärkeä. Mulla ei ollu pitkäjänteisiä näkemyksiä, ett' miten mä tässä nyt sitt' elämäni järjestän ja toisaalta mun oli todella niin vaikea kiinnittyä yhtään mihinkään oli kyse sitte ihmisistä taikka opiskeluista. Se, että kaduttaako tai onko joskus katunu niin miten sen nyt sanoo. Ett' varmaan jossain vaiheessa tuntui siis siltä, ett' ihmiset kuvittelee mua tietyn kaltaiseksi ja kuitenkin minussa on jotain muutakin.*

*Kyllä mä jouduin semmoseen tilanteisiin, että tai siis on niinku monta semmosta kokemusta, että niille ihmisille, joitten kanssa mä sitte oon alottanu suhteen niin*

*niille sitte joku kävi kertomassa minusta jotakin, joka oli aika mustamaalaavaa. Ku mä olin kuitenkin jossain määrin siis semmonen keskeinen tai tavallaan semmonen tunnettu tyyppi, niin siis aina löyty semmosii ihmisii, joille oli jotenki tärkeetä se, ett' voi tehdä vähän pientä tuhoa toiselle ihmiselle. Jollakin lailla semmosta ikävää puhetta. Esimerkiks' just tämmösiä, ett' keitä keitä mä oon yrittäny iskee ja sehän yrittää iskee vaikka keitä ja jotain tämmöstä. Mutt' kuitenkin joka tapauksess' tämmöstä, semmosia puheita, jotka oli tulkittavissa aika kielteiseksi tai mustamaalaaviks. Sitt' rakastettuni suuttu niistä jutuista, suuttuvat tietysti mulle. Sillon tuntu kyll' aika toivottomalta.*

Toiminnan lopettamisen syistä Kirsi sanoo seuraavaa:

*Siinäkin kävi tietysti niin, että ne ihmiset, jotka oli ollu siin' aktiivisesti jo 80-luvun alkupuolella, mä olin siin muun muassa itte, niin niin me sitt' väsyttiin tai tuli muita juttuja. Mä lähin opiskelemaan ja sitt' toisaalt' tuli tää Ekstaasi [uusi nuorten lesbojen toimintaryhmä]. Ja sitten se Ekstaasi sitten järjesti juttuja ja se taas imi niinku puoleensa sitä nuorempaa lesbosukupolvee. Me vähän vanhemmat tai viis' vuotta vanhemmat me sitte taas jo alettiin suuntautuu muihin juttuihi enempi. Just niinku töihin tai opiskeluihin.*

Omaa rooliaan Kirsi arvioi näin:

*No, ilmeisesti mä oon ollu aika merkittävä just siis siinä niinku 80-luvun alussa. Mä olin merkittävä tietyst' sen takii, että mä halusin niin omistautua sille jutulle ja sitt', ku kuitenkin ni mä osasin riittävän hyvin kirjottaa. Sitten mä pyörin aika aktiivisesti noissa diskoissa ja sitt' mä tutustuin kauheesti ihmisiin ja mä löysin sitten toisii kirjottavii ihmisii, ett' mä tavallaan hankin sille lehdelle sitte kirjottajii. Kyllähän niinku jotkut tämmöset siis mua huomattavasti nuoremmat ihmiset, jotka on sitt' jälkikäteen saanu käsiinsä näit' lehtiä ni on sanoneet, ett' onpas ollu hyviä juttuja, ett' miks' kukaan ei enää nykyään kirjota tämmöstä. Mä tunsin semmosii siis tosi hyviä novellin kirjottajii esimerkiks. Olin siis sikäli tärke ihminen, ett' mahdollistin sen, että lehteä nyt tuli joitakin vuosia. Se nyt on se, mikä on jääny sen aikainen dokumentti. Sitt' ehkä mä nyt saatoin olla sosiaalisestiki sillä lailla tärke, että mä niin paljo pyörin sillon siellä, olin niinku kaikkialla missä sitt' oli jotain tapahtumia.*

*Ett' mä olin sitt' niinku vähän semmoinen tietotoimisto. Mutta se mua sinänsä kuluttikin kauheesti, koska ihmiset niinkun lähesty mua saadakseen tietää sitä sun tätä. Mä olin jotenkin helposti lähestyttävä ilmeisesti. Toisaalta mä olisin ehkä kuitenkin halunnu olla yksityishenkilö mutt' se ei vaan se ei oo niinku oikeen mahdollista, jos toimii tommosessa toimintaympäristössä, ei oo mahdollista olla samaan aikaan yksityishenkilö ja samaan aikaan sitt' aktiivinen toimija. Ett' sitte, jos sä oot aktiivinen toimija sä menetät sen mahdollisuuden olla yksityishenkilö ja sitä nyt voi kestää jonkin aikaa. Kyllä mä toisinaan mietin, ett' miten kauan kestää, ett' todellaki vois mennä tonne ja sitte olis vaan täysin anonyymi.*

Kirsi taustoittaa motivoitumistaan lapsuudellaan, kuten Anna ja Tainakin. Hänellä oli selkeä halu muutokseen oman kokemuksensa kautta, sillä hän ei halunnut, että muut joutuvat läpi käymään samanlaisen ja yhtä kipeän prosessin löydettyään seksuaalisuutensa ja havaittuaan sen olevan valtavirrasta poikkeavaa.

Kirsin aktivoituessa lesbotoiminta ei ollut vielä eriytynyt Setasta mutta niin kävi varsin pian, kun naiset halusivat luoda toiminnalleen omaa identiteettiä ja se ei onnistunut Setan sisällä miesten ja naisten välisistä näkemyseroista johtuen. Kirsillä oli merkittävä rooli Akanat –ryhmässä ja erityisesti Torajyvä –lehden toimittamisessa ja hän oli hyvin aktiivisesti mukana lesboyhteisön tapahtumissa.

Hän sanoo lopettaneensa juuri siksi, että väsyi aktiivisessa roolissaan ja sama sukupuolenvaihdos kuin Tainan kohdalla vaikutti myös asiaan. Lisäksi elämään tuli uusia kiinnostuksen kohteita, kuten opiskelu ja aktiivinen toiminta oli helpompi jättää, kun näki toisten kuitenkin jatkavan sitä [toimintaryhmä Ekstaasi].

#### **4.3.5 Seija (ja Susanna)**

Seijan ja Susannan haastattelu on ainoa, jossa käsittelen kahta henkilöä yhdessä. Syy siihen miksi en käsittele heitä erillisinä on se, että en tiennyt mennessäni haastattelemaan heitä, etteivät he molemmat ole olleet varsinaisia aktiiveja. Koen kuitenkin, että toisaalta on väärin sanoa näin, sillä vaikka Seija olikin heistä kahdesta selkeämmin se, joka osallistui toimintaan varsinaisena naisaktivistina, on Susannan roolia vaikea erottaa hänen omastaan niin tiivistä on ollut heidän yhdessä toimimisenä. Tähän vaikuttaa tietysti myös se, että he ovat kumppaneita.

Seija ja Susanna olivat viettäneet kuherruskuukautta seitsemän vuotta ja asuneet yhdessäkin jo useamman vuoden, kun he löysivät Setan.

*Me oltiin asuttu jo kaks', kolme, neljä vuotta yhdessä, kun oli jossakin näistä aika-kauslehdistä niin kahden naisen haastattelu, joka sitten jollain tavalla. Se lehti oli meillä monta viikkoo pöydällä auki siitä kohasta ja tota, saatiin niinku ikään kuin tietää, että meitä on muita. '74 tai kuus, niillä välillä me mentiin sitten johonkin naisten tapaamiseen, siitä se lähti. Eli tämmösen lehtihaastattelun perusteella, löysimme Setan.*

Tavoitteita toiminnalleen he eivät haastattelussa erittele, paitsi ilonsa siitä, että saivat tavata muita samanhenkisiä keskustelutilaisuuksissa. Seija sanoo kuitenkin seuraavaa toiminnastaan kirkon suvaitsevaisuuden kasvattamiseksi.

*Se mun täytyy sanoa, ettei mua kaduttanu oo. Itse asiass' se on kuitenkin ollu, sanonkohan mä liian paljon, rikkainta aikaa mitä mull' on ollu. Se taistelu, oikeen se tosissaan se taistelu, kun koko ajan piti olla tekemässä jotakin, yrittämässä. Ku niin tietysti oli niin naiivi siinä alkuvaiheessa, ku mä sitte, ku kirkko on noin jyrkästi vastaan, että varmaan on vaan sen takia, koska ne ei tiedä, että kun minä kerron heille ni sitte on kaikki hyvin. Tää lähti niinku sillai.*

Seijan ja Susannan kokemukset ovat hieman erilaisia edellä esitettyihin verrattuna. Heidän kertomastaan ei myöskään nouse selkeästi esiin mitään feminististä motivaatiota toiminnan taustalta. Seijalla on kuitenkin samankaltainen kokemus kuin Elisalla arvostelusta muiden naisten taholta. He olivat myös haastattelemistani aktivisteista selkeimmin sitä mieltä, että naisten ja miesten yhteistyö olisi kannatettavin vaihtoehto toiminnassa:

**I: Olittekte te pääasiassa siinä niissä naisryhmän tilaisuuksissa vai?**

**Seija:** *Ei, ei mä muistan ei me naisten oltu.*

**Susanna:** *Ei niin paljon, ei. Silloin alussa oliko se näin, että oli vähän puhetta just alussa, että oli kysymys niinku pitäiskö panna kahteen, naiset ja miehet erikseen vai ei.*

**Seija:** *Niin kun muissa maissa on, ja täällä kovasti oli sitä, ett' pitäis olla yhdessä vain mutt' kuitenkin siin' tuli*

**Susanna:** *Naiset lähtivät sitten kuitenkin pois, sillä tavalla*

*Seija: Tai ainaki he pitivät omia omia mikä Akka?*

*I: Akanat.*

*Seija: Akanat. Joo, ni siellähän me ei oltu vissiin, ku pari kertaa, ett' me ei olla sillä tavalla oltu niinku naisryhmässä erikseen että. Me oltiin itse asiassa aika paljon sillä kannalla, ett', ett' pitäs olla miesten ja naisten yhdessä, että se on hedelmällisempää. Muistaakseni minua jossain vaiheessa on syytettyki siitä, että minulla on miesnäkökulma. Se on just se, että kun meillä ei ole, ku yks ainoa yhdistävä asia ja ihmiset on sitten niin tyystin erilaisii muuten.*

Vaikeuksinaan Seija ja Susanna mainitsevat, että heille soiteltiin sen jälkeen, kun he olivat esiintyneet asuinpaikkakuntansa paikallislehdessä ja Susannalle muutaman kerran töihin. Seijaa oli myös lähestytty hänen työpaikallaan esimiesten taholta siinä tarkoituksessa, että hänen tulisi lopettaa ainakin julkisesti toimiminen ja muutamat sukulaiset esittivät mielen ilmauksia hänen tultuaan julkisesti lesboksi.

*Seija: Jotain sellasta, kun ku me tultiin niin kovin julkisiks sitte ku se kristillinen piiri oli vähän semmonen erikoislaatuinen alue tässä homoseksuaalien asteikoissa niin tota sitte lehteen, radioon ja me oltiin telkkarissaki. Ja tota ensimmäistä kertaa niin, joo pomo sano, että, että hallituksesta on joku sanonu, että täytyy lopettaa tää julkinen toiminta. Ett' ei missään tapauksessa saa.*

*I: Lopetitsä?*

*Seija: En. Mie sanoin mie sanoin esimiehelleni, että, että tuota, ett' mie en lopeta, että tehköön hallitus sitte mitä tahtoo. Mut' mie en sen jälkeen kuullu mitään. Että tota se jäi siihen. Ja sitte joku kyllähän siinä mun perhepiirissä oli yks' veli perheineen hiukan käänsi selkää ja yks' veljen tyttö kirjotti nää raamatunlauseet ja sellasii. Siulla oli töissä...*

*Susanna: ...muutama puhelinsoitto ja*

*Seija: Ai niin, täälläki oli vielä puhelinsoitto, joo. Sillon ku paikallislehdessä oltiin, se oli myöskin näitä uskonnollisii henkilöitä, jotka muistuttivat, että emme saa olla olemassa.*

Toiminnan lopettamisen syynä Seijalla ja Susannalla oli väsyminen, josta he sanovat näin:

*Seija: Mie lopetin sen kristillisen piirin vetämisen just sillon [1985]. Me muutettiin tänne [Helsingin ulkopuolelle].*

*Susanna: Joo, se oli tietysti yks syy. Tuli aika paljo erilaisia ryhmiä sinne Setaan, semmosia tiettyjä teemaryhmiä tavallaan, ett' meillä sitten ei ollut enää niin kovasti tarvetta tai mielenkiintoa tai voimaa.*

*Seija: Siis meillä ei ollu voimaa. Joo, mie ainakin väsyin siihen ihan.*

*Susanna: Siis minä itse, mutta jokaisen täytyy puhua itsestään. Must' tuntuu, ett' minä en ollu enää niin kauheasti kiinnostunut. Siinä oli jotakin tämmöstä. Että kun se asia oli käyty läpi minustakin tuntu, että, ett' nyt voimme taas jatkaa ja ett' se elämä on muutakin kuin tää Seta.*

*Seija: Tulee niinkun liian yksipuoliseksi, jos on koko aika. Niin, ku siin' oli kristilliseen piiriin tulijoissa oli aina, vaikka me oltais kuinka menty aiheissa eteenpäin ehkä, niin aina tuli yks' tai kaks' sellasta, joille piti alottaa alusta kaikki. Ett' mikä olemassaolon oikeutus meillä on, ja siitä piti taas alkaa, ku meillä on oikeus olla olemassa ja niin edelleen.*

Seija ja Susanna puhuvat yhteen ääneen Seijan ja kristillisen piirin olemassaolon roolista seuraavasti:

*Susanna: Silloin, kun hän alotti tämä kristillinen piiri minä muistan, että hän sanoi joskus, että, jos hän vaan voi tehdä niin kauan ja niin hyvin, että kirkko, kirkon on tunnustettava meidän olemassaolo, nimittäin se, että on kristillisiä homoja, siis nimenomaan se, että, että tosi on olemassa tämmönen olento. Ja että kirkko hyväksyy, ett' näin on. Ja tämän sinä olet saanut aikaan. Koko tämä kirkon ja Setan välinen kanssakäyminen, heillä on pakko hyväksyä se, ett' se on olemassa.*

*Seija: Jos mä nyt saan omaa kehua tässä vielä, ku pääsi alkuun, siis, ett' kirkossa uskalletaan puhua homoseksuaalisuudesta, niin kyllä siinä aika paljon on sitten kristillisen piirin vaikutusta.*

*Susanna: Kyllä minä luulen, ett', ku ajattelee, ett' se oli alkuaikaa, kuinka vaikeaa heille oli sanoa eli he ei osannut sanoa homoseksuaalisuus tai tämmösiä sanoja. Oli monille vaikea, ett' kyllä varmasti on. Ja miten puhutaan tästä ilmiöstä kyllä varmasti on niin paljonkin.*

*Seija: Niin, just nimenomaan se, ett' se Setan ja kirkon tää vihamielisyys hiukan liukeni, kyll' siin jonkunlainen vaikutus on tällä Malkuksella [Setan kristillisen piirin nimi] ollu sitte. Kun tuli niitä kirkon henkilöitä ja arkkipiispat ja muut semmoset.*

Varsinaisen haastattelun ulkopuolelta minun täytyy lisätä tähän aineistokappaleeseen kaksi asiaa, jotka kirjasin muistiin haastattelun jälkeen. Juuri sillä hetkellä en oivaltanut, että niillä tulisi olemaan merkitystä tutkielmani kannalta mutta muistin lukeneeni haastatteluoppaasta (Hirsjärvi & Hurme 1980, 113), että usein tärkeää tietoa saattaa tulla esille vielä esim. haastattelun jälkeistä kahvihetkeä vietettäessä.

Juuri tällaisessa tilanteessa Seija ja Susanna kertoivat minulle siitä kuinka he tapasivat ja mitä se merkitsi heille heidän itseymmärryksensä kannalta. Seija rakastui Susannaan ensi silmäyksellä matkalla Pohjois-Suomessa. Susanna, joka on alkuperältään ulkomaalainen oli aina halunnut käydä Pohjois-Suomessa ja oli siellä lomamatkalla tavatessaan Seijan. He aloittivat seurustelun rakastumalla, tietyllä tavalla lesbou-



destaan tietämättöminä ja olivat siis olleet jo kauan yhdessä ennen etsiytymistään Setaan.

Toinen haastattelun ulkopuolella ilmennyt asia oli eräs lausahdus, joka alun perin johti minut pohtimaan naisten aseman teemaa aineistossani. Eräs mies oli tullut sanomaan Seijalle kristillisen piirin kokouksen jälkeen seuraavasti: ”Kyllä sä hyvin puhut ja hienosti teet, mutt’ jos sä olisit mies sua kuunneltais.”

## 5 Kokemusten kertoma

Jotta tutkielmastani ei tulisi pelkästään kuvaileva läpileikkaus on tarpeen ottaa aineisto teoreettisemman tarkastelun alle. Tämä on myös tarpeen sen vuoksi, että muuten aineistoista ylipäänsä olisi lähes mahdotonta muodostaa mitään tieteellisesti kestäviä johtopäätöksiä.

Fenomenologisiin lähtökohtiin sitoutuneena en ole halunnut ennen aineistoni esittelyä edellisessä luvussa jaotella aineistoani millään ulkopäin tuoduilla käsitteillä. Fenomenologisessa lähestymistavassa ei myöskään jälkikäteen pyritä ”puristamaan” aineistoa tutkijalle mieleisiin käsitteisiin. Mahdollista ja perusteltua on sen sijaan aineistosta nousevien teemojen tarkastelu abstraktimmalla tasolla.

Käyn tässä luvussa läpi aineistoani tutkimuskysymyksiini vastaamalla, joten toistan ne tässä:

- millainen haastateltavieni aktivoitumisprosessi oli?
- millainen kokemus heillä on naisten toiminnasta ja asemasta Seta ry:ssä?
- millainen suhde heillä on feminismiin?
- millaiseksi he arvioivat oman roolinsa liikkeessä?

On täysin oikeutettua olla eri mieltä niistä tulkinnoista ja johtopäätöksistä, joita tässä luvussa esitän. Näin ollen tuon tässä luvussa esiin myös haastateltavieni kommentteja tulkintoihini liittyen siltä osin, kun ne merkittävästi eroavat omistani.

## 5.1 Aktivoituminen: itsensä oivaltaminen edellytyksenä

Haastateltavieni kertomasta käy ilmi, että aktivoituminen samoin kuin sitä motivoineet tekijät ovat hyvin yksilöllisiä. Jokaisessa haastattelussa väittäisin kuitenkin esiintyneen ilmiön, jota kutsun ”itsensä oivaltamiseksi”. Tarkoitin tällä sitä, että haastateltavani aloittivat aktivoitumisprosessistaan kertomisen taustoittamalla sitä ensin henkilökohtaisella kokemuksellaan.

Elisalla oli hyvin selkeä itsensä oivaltamisen samoin kuin aktivoitumisen hetki. Hän ymmärsi lesboutensa joutuessaan tämän mahdollisuuden eteen lähtiessään Psyken tansseihin Tampereelle. Motivoitumisen syyinä Elisalla oli selkeä halu muuttaa yhteiskuntaa. Hän ei hyväksynyt sitä, että sukupuolisen suuntautumisen perusteella ihmistä pidetään huonompana ja hänet asetetaan eriarvoiseen asemaan. Elisa hakeutui omaehtoisesti ensimmäiseen Setan tilaisuuteen ja aktivoitui välittömästi.

Tainalla puolestaan itsensä oivaltaminen lesbona kesti pitkän aikaa. Hän ei pidä kokemusta traumaattisena, vaikka hän vasta hieman alle kolmekymmenvuotiaana ymmärsi seksuaalisuutensa. Hän liittää lapsuustautensa siihen, että hänen tiedostamisprosessinsa lesbouden suhteen kesti niin kauan. Hän tuo haastattelussa esiin myös informaation vähyyden itsensä oivaltamisen prosessia hidastavana tekijänä. Oli luettava homojen kirjoittamaa kirjallisuutta, sillä lesbojen kirjoittamia teoksia ei ollut juurikaan saatavilla. Tainan motivoituminen lähti tulkintani mukaan liikkeelle sosiaalisista syistä, halusta kuulua johonkin samankaltaisten ryhmään ja saada sitä kautta vastauksia itselleen itseltään, koska muualta hän ei niitä löytänyt. Taina meni ensimmäisen ker-

ran Psyken järjestämään tilaisuuteen omaehtoisesti ottamaan selvää ja keskustelemaan aiheesta lesbous, vaikka ei tuolloin vielä kokenut itseään lesbona.

Psyken kautta lesboyhteisöön tutustuttuaan ja ensimmäisen naissuhteensa kautta hän sai vastauksen itselleen. Taina oli ensimmäisiä naisia lesboyhteisössä, jotka kutsuivat itseään nimellä lesbo, joka tuohon aikaan oli hyvin tunnelatautunut käsite. Mieluummin puhuttiin ”naista rakastavista naisista” ja jopa ”homoseksuaalisista naisista”. Taina tuli Setassa toimimisen kautta ns. ”julkilesboksi”. Hän koki sen positiivisena, sillä hän vapautui tarpeesta selitellä tai piilotella itseään.

Annan kohdalla (vaikka hänen ollessaan heteroseksuaali emme voi puhua hänen oivaltaneen lesbouttaan) voidaan myös puhua itsensä oivaltamisesta, joka edelsi aktivoitumista. Tai paremmin sanoen hänen kohdallaan tulisi ehkä puhua itsensä ymmärtämisen prosessista. Myös Anna liittää lapsuustaan aktivoitumiseensa, sillä hän sanoo haastattelussa, että kaikki tapahtui hänelle myöhään hänen lapsuus – ja perhetaustaan johtuen. Hän kokee olleensa murrosikäinen, joka etsii vastauksia aktivoituessaan ensin feministeissä ja sitten Setassa. Anna ainoana haastatelluista korostaa yhtenä itsensä ymmärtämisen/oivaltamisen prosessin osana sitä, että hän joutui tutkimaan seksuaalisuuttaan perinpohjin **lähdettyään mukaan** Setaan.

Annan motiivina oli itsensä ymmärtäminen ja halu tiedostaa ja olla avarakatseinen. Hän myös oli jo valmiiksi aktiivinen feministeissä, joten hänen yhteiskunnallinen kiinnostuksensa asioihin vaikuttamiseen oli jo herännyt ennen Setaa. Anna tuli mukaan Setan aktiivijäsenen kautta aitiopaikalle hallitukseen. Hänen toimintansa Setassa kuitenkin tapahtui pääasiassa naisten ryhmässä, Akanoissa.

Haastateltavistani raskain itsensä oivaltamisen prosessi oli Kirsillä. Hän, Tainan ja Annan tavoin, lukee ennen kaikkea lapsuustaustansa niihin tekijöihin, jotka siihen vaikuttivat. Kirsi koki informaation puuttumisen tai vääristyneisyyden erittäin raskaana. Hänen oli hyvin vaikea hyväksyä itseään lesbona verratessaan itseään ja niitä tietoja, joita hänellä oli lesboudesta.

Hänen aktivoitumisprosessiinsa vaikutti voimakkaasti tämä kokemus epäoikeudenmukaisuudesta, kun hän lesboyhteisöön tutustuessaan alkoi nähdä sen paikkansa pitämättömyyden. Häntä motivoi ajatus siitä, ettei muille saa ja tarvitse enää käydä samoin kuin hänelle. Kirsillä oli siis samoin kuin Elisalla selkeä muutoshalu toimintansa moottorina ja myös hän etsiytyi omaehtoisesti Setan toimintaan mukaan. Hän on kuitenkin ainoa haastateltavistani, jolla voi sanoa olleen varsinainen lesbofeministinen motivaatio toiminnassaan.

Väittäisin, että myös Seijalla ja Susannalla on ollut selkeä itsensä oivaltamisen hetki, vaikka se ja heidän kokemuksensa muutenkin poikkeavat merkittävästi muista haastateltavistani. Liitän heidän kohdallaan itsensä oivaltamisen siihen, että he rakastuivat nimenomaan toisiinsa. Aivan aluksi he tuskin oivalsivat muuta kuin tämän, sillä tunteen syntyminen kävi hyvin nopeasti. Kesti kauemmin ymmärtää mitä lesbous on, joten he eivät aluksi tiedostaneet itseään niinkään lesboina kuin rakastuneina.

Heille tämä itsensä tiedostaminen ja määrittelemine lesbona oli prosessi, vaikka rakastumisen kautta selville saatu seksuaalisuus oli jo sinänsä totta heidän elämässään. Heidän aktivoitumisessaan oli liikkeelle

panevana asiana kaksi tekijää. Ensinnäkin se, että he lehtihaastattelun kautta huomasivat Setassa mahdollisuuden tavata muita samanlaisia kokemuksia omaavia ihmisiä. Toiseksi, kristillisyyden ollessa heille tärkeitä, he aktivoituivat, koska halusivat vaikuttaa kirkon asenteellisuuteen homoja ja lesboja kohtaan.

## 5.2 Naisten toiminta ja asema

Toimintakokemuksia analysoidessani minulle kävi selväksi, että puhuttaessa naisten toiminnasta Setassa ja sitä kautta siitä, että Seta on ja oli sukupuolisesti tasa-arvoinen liike tullaan samalla väistämättä puhuneeksi naisten ja miesten suhteista järjestön sisällä. Tutkielmani mielenkiintoisin anti tulee käsittelyyn tässä kappaleessa, sillä koko tutkimusasetelmaa motivoi ajatus saa lihaa luidensa ympärille.

Elisan kokemus toiminnasta oli se, että hän hoiti käytännön toiminnan pyörittämistä ja suuret periaatteelliset ratkaisut neuvoteltiin pääasiassa hallitusten miesjäsenten kesken. Haastattelussa Elisa tuo esille eroja itsensä ja miespuolisten hallituksen jäsenten välillä. Hän sanoo, ettei ryhtynyt vaatimaan itselleen lisää sananvaltaa, koska koki, että miehillä oli paremmat edellytykset ajaa yhdistyksen asiaa.

Naisten asemaan liittyen Elisan kokemus tuo esiin sen, että naisia oli mukana Setan päättävässä toiminnassa heti alusta asti. Ei kuitenkaan siinä määrin, että se olisi näkynyt virallisella tai julkisella tasolla, jossa vallitsi miesdominanssi. Tämän puolesta puhuu myös se, että naiset ovat merkittävän aliedustetusti esillä Setan varhaisvaiheilta olevissa julkaisuissa [Seta-lehti] (Saarinen 1991, 47).

Tainan toimintakokemus tuo uuden näkökulman naisten toimintaan, sillä lesbofeministisen ”herätyksen” myötä naisille siihen saakka varattu tila toimia (niin henkinen kuin fyysinen) alkoi käydä ahtaaksi. Naisten täytyi taistella isommasta tilasta omalle pelkästään naisiin kohdistuvalle toiminnalleen. Tämä johti siihen, että naiset ryhtyivät toimimaan aivan itsekseen Akanat –nimisenä naisten ryhmänä. Tällöin Setan merkitys näiden aktivistinaisten toiminnalle muuttui. Setalla alkoi olla enemmän symbolista merkitystä naisille, sillä käytännön toiminnan kannalta tärkeitä olivat pääasiassa vain Setan resurssit (kuten kopiokone ja osoiterekisteri). Setan symbolista merkitystä naisille tukee myös se, että vaikka Akanoissa esiintyikin vaatimuksia myös naisten toiminnan organisatorisesta eriyttämisestä sitä ei koskaan toteutettu.

Annan kokemus lisää yhden aspektin naisten toimintaan liittyen. Hän nimittäin tuo esiin ensinnäkin myös kokemuksensa siitä, että naiset ja miehet toimivat pääasiallisesti erikseen. Anna liittää tähän asiaan sen, että koska homot ovat miehiä ja lesbot ovat naisia heidän toimintansa lähtökohdat ovat ja olivat välttämättä erilaisia. Ja, koska lesbot ovat naisia, heidän toimintansa ja tarpeensa erityisenä ryhmänä olivat toisarvoisia homomiesten yhteiskunnallisia uudistuksia vaativalle taistelulle seksuaalisesta tasavertaisuudesta. Anna tuo esiin myös sen, että tämän vuoksi yhteistoiminnalla saavutettavat hyödyt alkoivat kyseenalaistua naisaktivistien keskuudessa, sillä Seta oli enemmän henkilöitynyt mies-toimijoihin.

Kirsin toiminta-aikana lesbotoiminta eriytyi Setasta, vaikka naiset eivät edelleenkään luoneet omaa järjestöä. Eriytymiseen johtivat lesbojen ja homojen näkemysten erilaisuus, sillä virallinen Seta oli sukupuoleton

mutta kuului pääasiassa akateemisesti koulutetuille homomiehille. Naisaktivisteista akateeminen koulutus oli vain murto-osalla. Naisilla oli vahva tarve luoda toiminnalleen oma identiteetti.

Tähän Kirsin kokemuksen esiintuomaan seikkaan liittyy mielestäni vahvasti sekä lesbojen että ylipäättänsä naisen aseman muutos. Vaikka aktivistinaisilla ei ollut samoja resursseja kuin miehillä toiminnalleen, olivat he kuitenkin jo kasvaneet niin vahvaksi yhteisöksi, että homomiesten kanssa ja toimesta valmiiksi katettu pöytä ei enää riittänyt. Yhteiskunnallisten muutosten vaatimisen lisäksi lesbot halusivat rakentaa yhteisön, jonka toiminta kohdistuisi nimenomaan lesbojen tarpeisiin, omista lähtökohdistaan. Naisilla oli myös Setan sisällä hyvin vähän mahdollisuuksia julkisuudessa esiintymiseen, sillä virallisen Setankin julkinen tila oli ahdas. Näin ollen sillä kuka esiintyi ja miten esiintyi julkisuudessa oli suuri merkitys koko yhdistyksen kannalta ja tämä omalta osaltaan kavensi lesbojen mahdollisuutta päästä näkyviin.

Seijan ja Susannan kokemus osoittaa sen, että Setassa on kuitenkin ollut myös niitä naisjäseniä, jotka ovat kannattaneet naisten ja miesten yhteistoimintaa parhaana toimintamuotona. Näkisin tämän johtuvan paljolti siitä, että kristillisessä piirissä lesbot ja homot toimivat yhdessä jatkuvasti, sillä kristillisuus oli yhdistävä tekijä yli sukupuolirajan. Myös problematiikka suhteessa kristinuskoon on lesboille ja homoille sama, vaikka miesten homous on länsimaisessa kristillisessä kulttuurissa koettu voimakkaammin pahana kuin lesbous (Rubin 1993, 11).



### 5.3 Naisaktivistien suhde feminismiin

Tämä kappale on tarpeen sen vuoksi, että haastateltavani suhtautuvat varsin erilaisin tavoin feminismiin. Nämä erilaiset suhtautumistavat nousevat esiin tulkintani mukaan siitä syystä, että lähtökohtani on ollut heidän kokemuksessaan omasta itsestään. Vain muutamalla on vahva käsitys itsestään feministinä ja vielä harvemmalle se on ollut toimintaan motivoiva tekijä.

Elisa kokee itsensä feministiksi. Hänen kohdallaan feminisismi ei kuitenkaan ole ollut toimintaa motivoiva tekijä. Feministisestä tietoisuudesta voi hänen kohdallaan puhua nimenomaan siitä syystä, että hän itse kokee itsensä feministiksi. Hän kuitenkin sanoo olleensa myös aina ”sen verran feministi”, ettei hänen ole sitä tarvinnut julistaa.

Hän on pärjännyt ”miesten maailmassa” ja miesten kanssa Setassa ja sen ulkopuolella, joten varsinaisesta lesbofeministisestä motivaatiosta ei hänen kohdallaan voi puhua. Elisaa motivoi enemmän lesbous ja vähemmistöseksuaalisuus kuin naiseus ja feminisismi.

Taina ei haastattelussa määrittele omakohtaista suhdettaan feminismiin. Hän kuitenkin osallistui ja toimi aktiivisesti feministisiksi määrittyvissä ryhmissä. Kertoessaan lesbofeministisen ”herätyksen” saaneista nais-toimijoista, jotka lopulta halusivat perustaa oman järjestön vain lesboille, hän jossain määrin erottaa itsensä tästä joukosta sanomalla, että itse asettui ajatusta vastaan. Päättyisin tässäkin Tainan kohdalla tulkintaan, jonka olen esittänyt jo aikaisemmin, että hänen toimintaansa vaikuttivat voimakkaasti sosiaaliset syyt. Hän itsekin viittaa tähän sanomalla, että on aina noudattanut ”sitä mitä on ilmassa”.

Annan yhteiskunnallista kiinnostusta feminismi motivoi voimakkaasti. Hän oli hyvin tunnustuksellinen feministi ja aktiivinen osallistuja feministisessä toiminnassa tuolloin. Hän myös edelleen kokee itsensä feministinä, vaikka perhe-elämä katkaisi hänen aktiivisen toimintakautensa pitkäksi aikaa.

Kirsi on haastateltujen joukosta ainoa, joka määrittelee itsensä lesbofeministinä. Hänen toimintaansa ovat motivoineet siis sekä vähemmistöseksuaalisuuden omaaminen että naiseus. Hänen kokemuksensa lesboudesta sai hänet etsiytymään Setaan. Naiseus, toinen puoli lesbofeminismin kolikkoa, taas problematisoitui Setassa naisten (Kirsi mukaan lukien) kokiessa, ettei heillä ollut mahdollisuutta luoda omaa kulttuuria ja omaa toimintaa tuolloin vallinneissa olosuhteissa järjestön sisällä.

Susannan suhde feminismiin ei nouse haastattelussa esiin. Myös Seijan kohdalla asia jää viitteenomaisen maininnan varaan. Seijaa syytettiin Setassa miesnäkökulmasta, ja tätä hän kommentoi sanomalla, että ihmetteli mikä se sellainen on. Kuitenkin Seijan ja Susannan kohdalla vahvin motivoiva tekijä on ollut kirkon asenteiden muuttaminen homoseksuaaleja kohtaan ja tulkitsisin tämän syyksi siihen, että feminismi ei nouse heidän kokemuksessaan esille.

Feminismi ei edellä esitetyn perusteella kuulu automaattisena osana tutkimani ajan naisaktivismiin. Korostan tätä seikkaa, sillä se on minulle merkittävä muistutus ennakko-oletusten sudenkuopista. Vasta Seijan ja Susannan kokemus näet sai minut huomaamaan, että tämä on asia, joka tulee käsitellä ja analysoida aineistossani huolellisesti, pyrkien

pois olettamuksesta, että tunnustuksellinen feminismi välttämättä liittyi naisaktivismiin.

#### 5.4 Käden jäljet, vaikeudet ja lähdöt

Haastatteluissa pyysin naisaktivisteja myös arvioimaan omaa rooliaan liikkeen toiminnassa sekä kertomaan mahdollisista vaikeuksista, joita he ovat kokeneet toiminnastaan johtuen.

Väsyminen oli Elisan, Tainan, Kirsin, Seijan ja Susannan syy aktiivisesta toiminnasta vetäytymiseen. Taina ja Kirsi myös kokivat lesboyhteisön sukupolvenvaihdoksen 1980-luvun lopussa vaikuttaneen oman motivaationsa hiipumiseen. Tätä kautta elämään alkoi tulla myös muita intressejä. Annan elämässä aktiivinen kausi loppui, kun feministiryhmä, jossa hän oli toiminut hajosi. Hän perusti myös perheen pian tämän jälkeen ja lapsen syntymän myötä muuhunkaan aktivismiin ei ollut aikaa.

Annan lopettamisen syissä verrattuna muihin aktivisteihin kristallisoituu postfeministinen ymmärrys naisten erilaisista subjektiivisesti koetuista elämänmahdollisuuksista ja niiden vaikutuksista naisen asemaan. Annan valinnat olisivat todennäköisesti olleet varsin toisenlaisia, jos hän olisi ollut lesbo, sillä hän oli vahvasti motivoitunut yhteiskunnalliseen toimintaan. Heteroseksuaalinen perhe-elämä ei kuitenkaan ollut yhteen sovitettavissa naisaktivismin kanssa. Ne vaikeudet, jotka Anna tuo esille toiminnastaan johtuen liittyvät myös heteroseksuaalisuuteen, sillä tieto Annan tiiviistä toiminnasta lesboyhteisössä on aiheuttanut ongelmia hänen avioliitossaan.

Elisa, Kirsi sekä Seija ja Susanna ovat kokeneet konkreettisia vaikeuksia toiminnastaan johtuen. Elisa menetti yhden työpaikan ja yhden ihmissuhteen. Kirsin kohdalla hänen suuri julkisuutensa lesboyhteisössä aiheutti vaikeuksia hänen henkilökohtaisissa ihmissuhteissaan. Hän koki myös raskaana sen, että hänen oma minuutensa sekoittui näkyvän julkisen roolin kanssa eikä hän vielääkään ole saanut anonymiteettiaan takaisin, vaikka aktiivisista toiminta-ajoista on kulunut runsaasti aikaa. Seijaa kiellettiin työpaikalla osallistumista julkiseen toimintaan lesbona. Seija ja Susanna ovat myös saaneet osakseen muutamia häirikköpuheluita töihin ja kotiin. Poikkeus tästä joukosta on Taina, joka ei koe, että hänellä olisi ollut vaikeuksia Setassa toimimisesta johtuen. Hän kokee vaikeutensa liittyneen enemmän toimintansa alkusyyhyyn eli lesbouteen ja äitinsä vaikeuteen hyväksyä sekä hänen julkista toimintaansa että hänen tuolloista kumppaniaan.

Vaikeuksista kysymällä ajattelin pääseväni suoraan kiinni siihen kuinka heidän aktiivinen toimintansa päättyi mutta ne eivät liity näin selkeästi toisiinsa. Aineisto ei anna tukea sille, että haastateltavieni kokemat vaikeudet olisivat olleet kovinkaan merkittävässä osassa heidän aktiivisen toimintansa loppumisessa, jonka pääsyyinä on ollut johtavan roolin aiheuttama väsyminen.

Elisa, Kirsi ja Seija arvioivat toimintansa olleen varsin merkittävää. He olivat johtohahmoja toimintaympäristössään ja tulivat toiminta-aikanaan hyvin näkyviksi yhteisössään ja julkisuudessa, joten heidän arviotaan merkittävydestään pidän realistisena.

Anna ei erittele omaa merkitystään toiminnalle vaan pikemminkin toimintansa merkitystä itselleen. Lisäksi hän sanoo tehneensä henkilökoh-

taisen palveluksen työtoverilleen, joka halusi peitellä homoseksuaalisuuttaan. Tämä on Annan henkilökohtaisena kokemuksena ongelmaton mutta siinä mielessä ongelmallinen väite, että kyseinen työtoveri, Esa, oli jo ennen Annan mukaantuloa aktiivisesti toimittamassa Seta-lehteä eli hän oli julkisesti homoseksuaali.

Taina kokee omanneensa sovittelijan roolin Setassa mutta muuten hän ei toimintansa **merkitystä** käsittele. Susanna kokee oman merkityksensä olleen Seijan toiminnan tukemisessa eikä myöskään erittele omaa merkitystään Setassa tämän enempää. Kaikkien haastateltavieni kohdalla aktivismin kausi on ollut yksi elämänvaihe, joka jo jossain määrin halutaan jättää taakse. Kukaan ei kuitenkaan sano katuvansa toimintaansa, vaikka lesbous itsensä määrittelemisen ensimmäisenä terminä ei ole enää se tärkein. Julkisen aktivismin radikaalilla aallonharjalla ratsastaminen on näille naisille menneisyyttä, mutta myös tietoisuutta siitä, että historiaa on heidän hahmossaan tehty.

## 6 Tutkielma perspektiivissä

Tutkielmani lähti liikkeelle halustani päästä kiinni vähemmistöseksuaalisuuteen ilmiönä, ja täsmentyi tutkimusasetelmaksi, jonka kohteena olivat Setassa toimineet naisaktivistit. Kansainvälisten lesbojen asemaa ja toimintaa selvittäneiden tutkimusten valossa Setan harvinainen miesten ja naisten yhteinen järjestö muuttui hyvin kiinnostavaksi varsinkin, kun havaitsin, ettei naisten toimintaa ole juurikaan tutkittu.

Keskeinen sisältö ja tutkielmani tärkein anti onkin juuri se, että sukupuolisen tasavertaisuuden ja seksuaalisuuden tasavertaisuuden vaatimukset eivät ole Suomessakaan olleet vailla ongelmia. Silti on todettava, että Seta tuskin olisi edelleen miesten ja naisten yhteinen järjestö elleivät molemmat sukupuolet olisi kokeneet yhteistyön merkitystä arvokkaammaksi kuin erillisyyttä. Suomalaisen seksuaalivapautusliikkeen historia pitää kuitenkin kirjoittaa paljon laajempaan kuin tässä tutkielmassa olen tehnyt, jotta edellä esitetty voitaisiin pätevästi todeta.

Tutkielmani yhteiskuntatieteellinen merkitys ja paikka tutkimuskentässä on se, että se nostaa esiin paljon kysymyksiä ja mahdollisuuksia jatkotutkimukselle. Tärkeimpiä näistä ovat mielestäni: naisaktivistien/lesbojen kokemusten tarkastelu suhteessa naisten aseman kehittymiseen Suomessa, naisaktivistien/lesbojen suhteet feministisiin liikkeisiin, Setan alkuvaiheen miesaktivistien kokemusten tarkastelu suhteessa naisten kokemuksiin ja Setan kolmikymmenvuotisen historian kirjoittaminen. Pro gradu –tutkielman aiheena on valitsemani tutkimuskohde ollut haastava, sillä tutkimastani ilmiöstä ei ole ollut olemassa mitään valmiina. Seuraaville tämän aiheen parissa askarteleville tutkielman teki-

jöille asiat ovat jo hieman helpommin. On jotain mihin verrata, koska tämä työ on tehty.

## Kiitokset

Pro gradu –tutkielmissa on harvemmin tapana kiittää. Luullakseni tämä johtuu osittain siitä, että se ei useimmiten ole tarpeen aineiston tai käytettyjen resurssien osalta. Yliopistoa ei näet Suomessa erikseen kiitellään tarjoamista mahdollisuuksista perustutkintovaiheessa. Tämä tutkielma on kuitenkin tässä suhteessa toista maata ja haluan sanoa ääneen vilpittömät kiitokseni seuraaville ihmisille: Olli Stålström (Kiitos: kaikista graduntekijää selkeyttävistä ja motivoivista keskusteluista ja kirjastosi rajoittamattomasta käyttöoikeudesta!) sekä haastateltavani: Elisa, Anna, Taina, Kirsi, Seija ja Susanna (Kiitos: tämä on teidän).

Suuri kiitos kuuluu myös SETA-säätiölle, joka antoi tutkielman tekijälle 2500 markan apurahan ja sen avulla sopivasti paineita ja itseluottamusta olla rahan arvoinen. Saamani apuraha kattoi kaikki materiaalikustannukset ja antoi mahdollisuuden olla kerrankin impulsiivinen kirjakaupassa. Kiitos!

## Lähteet

- Adam, Barry** . The Rise of a Gay and Lesbian Movement. 1987. Twayne Publishers. Boston.
- Alasuutari, Pertti.** Laadullinen tutkimus. 1999. Vastapaino. Tampere.
- Bartky, Sandra Lee.** Toward a Phenomenology of Feminist Consciousness. Teoksessa: Feminism and Philosophy. Essential Readings in Theory, Reinterpretation, and Application (sivut 396-406). 1995. Westview Press. Boulder, San Francisco and Oxford.
- Blasius, Mark & Phelan, Shane.** We are everywhere. A Historical Sourcebook of Gay and Lesbian Politics. 1997. Routledge. London and New York.
- Brooks, Ann.** Postfeminisms. Feminism, Cultural Theory and Cultural Forms. 1997. Routledge. London and New York.
- Cruikshank, Margaret.** The Gay and Lesbian Liberation Movement. 1992. Routledge. London and New York.
- Donovan, Josephine.** Feminist Theory. The Intellectual Traditions. 2000. The Continuum International Publishing Group Inc. London and New York.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena.** Teemahaastattelu. 1980. Gaudamus. Tampere.
- Huhtinen, Aili; Koponen Päivikki; Metteri Anna; Pellinen Sanna; Suoranta, Juha ja Tuomi, Jouni.** Luotettavuuden ulottuvuudet laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa: Kohti elämismailman ja ihmisen laadullista tutkimista 1 & 2 (sivut 155-178). Toim. Juha Varto. 1994. Suomen fenomenologinen instituutti. Tampere.
- Husserl, Edmund.** Fenomenologian idea: Viisi luentoa. 1995. Lokeri-kirjat. Helsinki.



- Hämäläinen, Veli-Pekka.** Homoseksuaalien ongelmista. Sivut 264-273 teoksessa: Seksologia. 1974. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Jallinoja, Riitta.** Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudek. 1983. WSOY. Juva.
- Jary, David & Jary, Julia.** Dictionary of Sociology. 1991. HarperCollins Publishers. Glasgow.
- Kortteinen, Matti.** Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. 1982. Otava. Keuruu.
- Lehtovaara, Maija.** Fenomenologinen näkökulma ihmisen tutkimisen metodologiaan. Teoksessa: Kohti elämismailman ja ihmisen laadullista tutkimista 1 & 2 (sivut 3-32). Toim. Juha Varto. 1994. Suomen fenomenologinen instituutti. Tampere.
- Pulkkinen, Tuija.** The Postmodern and Political Agency. 1996. Haka-paino Oy. Helsinki.
- Rubin, Gayle (S.).** Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality. Teoksessa: The Gay and Lesbian Studies Reader (sivut 3-44). Eds. Abelove Henry, Barale Michéle ja Halperin David. 1993. Routledge. London and New York.
- Ryan, Barbara.** Feminism and the Women's Movement. Dynamics of Change in Social Movement Ideology and Activism. 1992. Routledge. London & New York.
- Saarinen, Terhi.** Alussa oli kellari. 1994. Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry. Helsinki.
- Saarinen, Terhi.** Suomalaisen homo – ja lesboliikkeen poliittiset strategiat: vastarinnan mahdollisuudet ja rajat. Pro gradu –tutkielma. 1991. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos.
- Schuyf, Judith & Sandfort, Theo.** *Conclusion: Gay and Lesbian Studies at the Crossroads.* Teoksessa: Gay and Lesbian Studies. An Intro-

ductory, *Interdisciplinary Approach* (s.215-227). Editors: Sandfort, Theo; Schuyf, Judith; Duyvendak, Jan Willem & Weeks, Jeffrey. Sage. 2000. London, Thousand Oaks and New Delhi.

**SETA-lehti** 2/75 ja 2/76

**Stålström, Olli & Nissinen, Jussi.** Seta: Finnish Gay and Lesbian Movement's Fight for Sexual and Human Rights s. 119-139. Teoksessa *New Views on Sexual Health*. Ilsa Lottes ja Osmo Kontula (toim.) 2000. The Population Research Institute. Vammala.

**Stålström, Olli.** Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu. 1997. Gaudeamus. Tampere.

**Weeks, Jeffrey.** *The Challenge of Gay and Lesbian Studies*. Teoksessa: *Gay and Lesbian Studies. An Introductory, Interdisciplinary Approach* (s.1-13). Editors: Sandfort, Theo; Schuyf, Judith; Duyvendak, Jan Willem & Weeks, Jeffrey. Sage. 2000. London, Thousand Oaks and New Delhi.

## Painamattomat lähteet

Psyken dokumenttimappi: Esko Haapala (jäämistöstä saatu mappi dokumenteista toimintavuosilta Psyke ry:ssä)

## Haastattelut:

1) Elisa K. 11.4.2001 (2 tuntia)

Läsnä: Olli Stålström

2) Kirsi S. 13.4.2001 (1,5 tuntia)

3) Anna L. ja Taina T. 23.4.2001 (2,5 tuntia)

Olli Stålström läsnä 20 minuuttia haastattelun alusta

4) Seija K. ja Susanna B. 25.4.2001 (1 tunti)